

УДК 94 : 323.269.6–058.12 (477.44 = 162.1 : [470+571]) “17”

ДОКУМЕНТИ ПРО УЧАСТЬ ШЛЯХТИ БРАЦЛАВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА В БАРСЬКІЙ КОНФЕДЕРАЦІЇ

Микола КРИКУН

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра історії Центральної та Східної Європи
вул. Університетська 1, Львів 79000, Україна

Барська конфедерація, що була збройним виступом шляхти Речі Посполитої в 1768–1772 рр. проти політики короля Станіслава Августа та втручання Російської імперії у внутрішні справи цієї держави, майже одразу після її проголошення 29 лютого 1768 р. стала поширюватися на Брацлавське воєводство. Переломним моментом у цьому поширенні послужило витіснення конфедератами 10 квітня російського гарнізону з адміністративного центру воєводства Вінниці і взяття її. 2 травня на з'їзді шляхти воєводства у Вінниці було постановлено офіційно визнати Барську конфедерацію і приєднатися до неї. Головним осередком “брацлавської” конфедерації Вінниця залишалася до початку червня 1768 р., коли була усунута звідти російським та вірним королеві коронним військами. Внаслідок цього конфедерацький рух у воєводстві швидко припинився (згодом він не відновлювався). Тривалість його у Вінниці від 2 травня до 1 червня відбита в 12 документах, виявлених у двох тогочасних вцілілих книгах Вінницького гродського суду (з них один опубліковано 1851 року). Основним є декларація (акт) конфедерації воєводства, ухвалена на згаданому з'їзді 2 травня; вона містить свого роду програму конфедерації, головний пункт якої проголосив необхідність утворення конфедераційної міліції воєводства. У більшості решти (11) документів ідеться про те, як ця програма виконувалася. Аналізу всіх 12 документів присвячена пропонована публікація.

Ключові слова: Барська конфедерація, конфедерація Брацлавського воєводства, Вінниця, постанови шляхетського з'їзду та їх реалізація.

Барська конфедерація – це збройний виступ шляхти Речі Посполитої в 1768–1772 рр. проти політики короля Станіслава Августа та втручання Російської імперії у внутрішні справи цієї держави. Виникнення її було виявом усталеної у Речі Посполитій практики скликання шляхтою своїх з'їздів (конфедерацій, рокошів, *związzków*) для реалізації нею певних політичних цілей. Безпосереднім поштовхом для даного виступу стали дві обставини. По-перше, те, що сейм, який відбувався у Варшаві від 5 жовтня 1767 р. (до 5 березня 1768 р.), під тиском Росії зрівняв у політичних правах з римо-католиками дисидентів (християн – не римо-католиків: протестантів, в основному лютеран, і православних; греко-католиків до уваги не було взято): їм надали представництво у сенаті та

посольській ізбі сейму, доступ до державних посад і земських урядів. Виступивши на боці дисидентів, частка яких у Речі Посполитій була порівняно невеликою (до того ж у відповідній сеймовій постанові йшлося фактично лише про їхню верхівку), імператриця Катерина II керувалася не прагненням захистити їх (насправді ж доля дисидентів її мало хвилювала, хоча саме вона ініціювала дисидентське питання), а рішучим несприйняттям реформаторського курсу Станіслава Августа, започаткованого у 1764 р., коли він, за її сприяння, став королем, і спрямованого на виведення держави з глибокого занепаду, в якому вона перебувала впродовж багатьох десятиріч: метою правлячих кіл Росії було збереження слабкої, залежної від неї Речі Посполитої. Недаремно Катерина II спровокувала створення в 1767 р. у місті Радомі конфедерації католицької шляхти, яка вкрай вороже ставилася до політики Станіслава Августа та до нього самого. Другою обставиною, що призвела до появи Барської конфедерації, стали безпardonні, образливі дії на сеймі 1767/1768 рр. російського посла у Варшаві князя Миколи Репніна: він усіяко втручався в його роботу, диктував свою волю, особливо в дисидентському питанні, домігся того, що вперше в сеймовій практиці Речі Посполитої розробка законопроектів і вироблення ухвал проходили не в посольській ізбі та сенаті, а в групі так званих делегатів, визначених зі складу посольської ізби, ухвали ж делегатів лише затверджувались на пленарних сеймових засіданнях. Величезне обурення викликало брутальне придушення М. Репніним опозиції, яка на цьому сеймі намагалася протидіяти його сваволі: за наказом російського посла були заарештовані коронний польний гетьман Вацлав Жевуський, його син, посол на сейм від Подільського воєводства Северин, краківський єпископ Кастан Ігнацій Солтик та київський єпископ Юзеф Анджей Залуський – вони п'ять років провели як ув'язнені в калузькій фортеці. То було небачене раніше посягання на суверенітет Речі Посполитої. Гнітюче враження від скоєного послом мало ослабло після того, як з дозволу Катерини II той же сейм прийняв постанову про кардинальні права, яка підтверджувала політичні прерогативи шляхти на вільну елекцію (вибір короля сеймом), *liberum veto* (одностайність при прийнятті посольською ізбою законів), відмовлення королеві у послуху в разі недотримання ним шляхетських прав, непокарання шляхтича без попереднього судовою вироку. Катерина II задекларувала, що вона є гарантом виконання кардинальних прав. Даючи на них згоду, вона мала на меті збереження віджилого, нереформованого державно-політичного устрою Речі Посполитої.

Конфедерація, про яку йдеться, свою назву отримала від Бара, міста в Подільському воєводстві (нині це місто, районний центр Вінницької області), головного поселення значного державного (королівського) маєткового комплексу – староства. Тут 29 лютого 1768 р., ще до закінчення згаданого сейму, патріотична і водночас консервативно налаштована шляхта проголосила створення конфедерації у відповідь на те, що відбулося на сеймі.

Ідейним її керівником став і постійно був кам'янецький єпископ Адам Красінський. Своєю особистою позицією він символізував прихильність до конфедерації католицького духовенства, якому ненависною була сама постановка дисидентського питання. На час створення конфедерації його в Речі Посполитій не було, усі роки її існування він провів за її межами у намаганнях схилити правлячі кола ряду європейських держав до надання їй військово-політичної підтримки. Практичними провідниками (маршалками) конфедерації були обрані брат кам'янецького єпископа, рожанський староста, ротмістр Міхал Гієронім Красінський (здійснював загальне керівництво) та варецький староста, коронний писар і полковник Юзеф Пуласький (відповідав за військові справи), батько уславленого згодом у ній Казімежа. Програмним документом Барської конфедерації було заявлено про скасування всіх “підневільних” актів Радомської конфедерації і сейму 1767/1768 рр., вчинених “всупереч намірам” Речі Посполитої, звільнення з посад всіх осіб, причетних до Радомської конфедерації та сеймових постанов, припинення діяльності всіх шляхетських судів і заміну їх конфедераційними судами. Документ був спрямований на захист незалежності держави, політичних позицій шляхти і Католицької церкви та проти здійснених і запланованих реформ державного устрою. Серед творців Барської конфедерації недаремно опинилися діячі Радомської конфедерації, політичні програми обох конфедерацій були схожі. Недаремно Барську конфедерацію називали “повторенням”, “відродженням” Радомської конфедерації (“реконфедерацією”). Гасло “віра і вольність” на барських штандартах означала релігійну нетерпимість та вірність анархічній “золотій вольності”, яку так полюбляла шляхта Речі Посполитої; одне й друге було явним анахронізмом і тягнуло країну назад до занепаду. Програмні засади Барської конфедерації залишалися майже незмінними протягом всього часу її існування¹.

* * *

Дії конфедератів охопили Подільське воєводство, перекинулися на Брацлавське і Київське воєводства, тривали у цих частинах Речі Посполитої назагал до 20 червня, коли спільними діями російського і вірного королеві коронного військ був штурмом захоплений Бар, і кількох наступних днів, коли основна маса конфедератів, перетнувши Дністер, опинилася у володіннях Османської імперії – між Дністром і Богом (Бугом, Південним Бугом).

---

¹ Крайні загальні праці про Барську конфедерацію: *Konopczyński W. Wstęp // Konfederacja barska. Wybór tekstów / Wstępem i objaśnieniami zaopatrzył W. Konopczyński. Kraków, 1928; Ejud. Konfederacja barska. Warszawa, 1936–1938. T. 1–2 (перевидання: Warszawa, 1991); Maciejewski J. Zarys dziejów konfederacji barskiej // Literatura konfederacji barskiej / Pod redakcją J. Maciejewskiego oraz A. Babel, A. Grabowskiej i J. Wójcickiego. Warszawa, 2009. T. IV.*

Про конфедерацію у згаданих воєводствах відомо надто мало, головним чином зі статей Сергія Іваницького², частково з монографії Владислава Конопчинського³ та кількох документів, опублікованих Щенським Моравським⁴. Такий стан наших знань про неї в цьому регіоні зумовлений практично повним ігноруванням дослідниками рукописних джерел, які в основному відклались у тамтешніх гродських книгах. У випадку Подільського воєводства йдеться про книги летичівські (до Кам'янця-Подільського, де велися “свої” гродські книги, конфедерати дістатися не спромоглися; тут влада була повністю зосереджена в руках прихильників короля); та вони загинули в 1943 р. (зрештою, як видається, через несприятливі політичні обставини “конфедераційні” записи в ці книги вносилися зрідка). З книг двох інших воєводств на особливу увагу заслуговують дві вінницькі – стосовно Брацлавського воєводства – за 1768 рік, котрі, як і книги Київського воєводства, зберігаються в Центральному державному історичному архіві України в Києві: одна з них записова⁵, друга – поточна⁶. Вони містять, відповідно, дев'ять і два неопубліковані дотепер “конфедераційні” матеріали: аналізові пізнавального значення та виданню їх і присвячена дана наша публікація. Аналіз і видання довелося поширити ще на один документ, який виявлено нами в зазначеній записовій книзі – його вже опубліковано Щ. Моравським (він почерпнув його з рукописного збірника XVIII ст.), але ця публікація багатьма місцями відрізняється словесно й змістовно від тексту з вказаної книги.

* * *

Не встигла шляхта Брацлавського воєводства отямитись від Радомської конфедерації, в котру, як і шляхта інших воєводств Речі Посполитої, була втягнена інтригами її, конфедерації, керівників, як їй довелося включитися в конфедерацію Барську. На 2 березня припадають перші знані повідомлення про відлуння останньої в Немирівському маєтку і в маєтках на Підбережжі вздовж Дністра⁷. Ми не маємо згадок про те, як брацлавська шляхта відгукнулась на заклик 12 березня з Бара проводирів конфедерації до воєводств, земель і повітів Речі Посполитої приєднатися до неї⁸, та не маємо сумнівів, що зреагувала вона

² *Іваницький С.* Значение Барской конфедерации в истории крестьянского восстания 1768 г. // Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института им. А. И. Герцена (далі – УЗ ЛГПИ). Ленинград, 1939. Т. 19; *Его же.* Польша в половине XVIII в. и возникновение Барской конфедерации // УЗ ЛГПИ. 1939. Т. 22; *Его же.* Первый период Барской конфедерации // УЗ ЛГПИ. 1941. Т. 45.

³ *Konopczyński W.* Konfederacja barska. Т. 1.

⁴ *Materiały do konfederacji barskiej r. 1767–1768. Z niedrukowanych dotąd i nieznanych rękopisów zebrał Szczęśny Morawski.* Lwów, 1851. Т. 1.

⁵ Центральный державный исторический архив Украины в Киеве (далі – ЦДІА України в Києві), ф. 44 (Вінницький гродський суд), оп. 1, спр. 3.

⁶ Там само. Спр. 4.

⁷ *Materiały do konfederacji barskiej...* Т. 1. S. 32–33.

на нього позитивно. З повідомлень, датованих 28 і 31 березня, видно, що прихильність до конфедерації виявляв брацлавський воєвода⁹ (ним був князь Станіслав Любомирський; йому, до речі, належали підберезькі маєтки).

Великим успіхом конфедератів було зайняття 10 квітня адміністративного центру воєводства Вінниці – у результаті вибиття ними звідси російського гарнізону¹⁰. Вже наступного дня у вінницьку гродську книгу було вписано універсал Міхала Гієроніма Красінського про створення (зав'язання) конфедерації, виданий у Барі 29 лютого, та універсал Юзефа Пуласького з закликом до збройного опору, виданий 4 березня, також у Барі¹¹. Обидва універсали вписані у вінницьку книгу як витяги з летичівської гродської книги, куди їх вписано 17 березня. Їх опублікував Щ. Моравський¹². А 18 квітня в ту саму книгу внесено датований двома днями раніше універсал регіментаря (командувача) конфедераційного війська Вавжинця Потоцького з розповіддю про дії конфедератів проти російських загонів та чинені останніми розправи над захопленими у полон учасниками конфедерації¹³.

2 травня у Вінниці, на заклик (*za obwieszczeniem*) маршалка конфедерації Брацлавського воєводства, литовського підчашого Йоахима Потоцького (маршалком він став попереднього року; див. *документ 3*), відбувся з'їзд шляхти цього воєводства. З'їзд ухвалив декларацію (акт), свого роду програмний документ конфедерації воєводства. Того самого дня її було вписано у вінницьку книгу (*документ 1*). Декларація розпочинається констатацією того, що конфедерація 1767 року (йдеться про Радомську конфедерацію) не справдила покладених на неї шляхтою Речі Посполитої сподівань, бо не захистила римокатолицьку віру від зазіхань на її прерогативи з боку дисидентів, призвела до посилення втручання Росії у внутрішні справи країни. Тому, читаємо в декларації, воєводство приєднується до проголошеної в Барі конфедерації (*całym sercem i umysłem ampleximur*) та рішуче висловлюється на захист католицької віри, шляхетських вольностей і державної незалежності.

⁸ Ibid. S. 42–43.

⁹ Ibid. S. 66–71.

¹⁰ Журнал генерал-майора Петра Кречетникова о движении и действиях военных в Польше в 1768 году // Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете. Повременное издание. Москва, 1863. Кн. 3. С. 115. Див. запис у ньому від 4 квітня (за ст. стилем): “получен рапорт от секунд-майора Этингена, что прошедшего месяца 30 числа конфедераты атаковали в Виннице ротмистра Салемана со всех сторон и по малоимению у него казаков принужден был из Винницы ретироваться” (Там же). У захопленні Вінниці, ймовірно, взяла участь надвірна міліція брацлавського воєводи на чолі з її полковником Гавловським: в анонімному листі до цього воєводи, писаному з-під Бара 28 березня, зазначено, що даному полковникові надіслано наказ (*ordynans*) не пізніше 5 квітня стати з міліцією під Вінницею, щоб разом з іншими загонами зайняти її (Materiały do konfederacyi barskiej... Т. 1. S. 69–70).

¹¹ ЦДДА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 185 зв.–188 (універсал М. Г. Красінського; тут датований помилково 4 лютого), 188–190 (універсал Ю. Пуласького).

¹² Materiały do konfederacyi barskiej... Т. 1. S. 22–27, 33–37.

¹³ ЦДДА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 201–202 зв. Опубл.: Materiały do konfederacyi barskiej... Т. 1. S. 87–90.

Далі декларація містить постанови стосовно ряду питань. Насамперед у ній сказано, що новими консилиарами (радниками) при маршалку, замість консилиарів, обраних 1767 року, але вибулих, призначено брацлавського підкоморія князя Олександра Святополка Четвертинського, вінницького старосту Юзефа Чосновського і брацлавського хорунжого Богдана Островського (залишено консилиарами брацлавського підчашого Кшиштофа Міхаловського, вінницького підстоля Захаріаша Ярошинського і звенигородського підчашого Станіслава Костку Ортинського). Всі ці консилиари проставили свої підписи під декларацією. Призначено також, замість померлого звенигородського войськового Стефана Жабокліцького, одним із конфедераційних суддів чернігівського підчашого Ігнація Цешковського; його зобов'язано під час відновлення (*reassumowania*) діяльності конфедераційного суду (*sądów*), за розпорядженням маршалка або розпорядженням, виданим від його імені й підписаним консилиарами, виголосити присягу про справне виконання ним суддівських обов'язків (залишено конфедераційними суддями тих, кого, як і С. Жабокліцького, сеймик воєводства 5 червня 1767 р. обрав на ці посади). Виходячи з того, що традиційно під час конфедерації не повинні діяти жодні інші суди, крім конфедераційного, декларація оголосила недійсними всі декрети цих судів, винесені в конфедераційний період, і заборонила будь-які прояви порушення громадського спокою як такі, що шкодять справі конфедерації. Для захисту воєводства від руйнівних дій російських військ і на допомогу компутовому (регулярному) конфедераційному війську вирішено створити воєводську міліцію у такий спосіб. Дідичі (власники) й посесори (тимчасові володільці) маєтків та управителі в них (комісари, губернатори, економи), а в менших маєткових комплексах (*włościami*) диспозитори (розпорядники) 24 травня повинні подати до Вінницького гроду (гродського уряду) належно і "справедливо" складені інвентарі (описи) міських поселень і сіл із зазначенням у них усіх халуп (господарств) підданих і чиншової шляхти, а також пилипів (російських старовірів, причому одну їхню хату слід рахувати за дві), за винятком осіб, зайнятих на двірській службі, і перед цим урядом або перед двома консилиарами й одним із гродських урядників (*oficialistą*) запрягти стосовно згаданої належності їх складання. Далі потрібно до Вінниці через шість тижнів після 2 травня від кожних ста халуп виставити двох жовнірів, або пахолків, – кінного та пішого, добре вбраних, згодом – у воєводські мундири. Консилиари і гродські урядники або два консилиари й один гродський урядник мають відповідно до кількостей наявних халуп вивести, який масток скільки виставлятиме жовнірів, причому в разі, як не вистачатиме кількості халуп для точного визначення кількості жовнірів, то потрібно додавати халупи інших маєтків. Невиконання даної постанови тягло за собою суворе військове ("жовнірське") покарання за ординансом маршалка або одного з консилиарів. Сформована міліція мала поділятися за числом повітів воєводства на три полки, причому особистий склад їх повинен бути приблизно рівний. Полковником

(командиром) Брацлавського полку призначено згаданого вище Богдана Островського, Вінницького – трохтемирівського старосту Станіслава Щеньовського, Звенигородського – брацлавського хорунжича князя Януша Святополка Четвертинського, ротмістрами, відповідно за полками, – брацлавського войсько Шимона Биковського, вишегородського старосту Миколая Ярошинського і овруцького мечника Даніеля Фащевського. Полковникам дано право призначати інших офіцерів – хорунжих, поручників, їм же належить керуватися ординансами маршалка Барської конфедерації з військових справ (Юзефа Пуласького) й воєводського маршалка (за відсутності останнього – одного з консиліарів). Полковники ж подадуть воєводському маршалкові або консиліарам списки особистого складу своїх з'єднань. Після встановлення громадського спокою в Речі Посполитій міліція воєводства має підпорядкуватись її гетьманській владі. Декларацією наказано за дозволом (*za assygnasyą*) маршалка воєводства або двох консиліарів видати з воєводської каси названим полковникам по шість тисяч, ротмістрам – по одній тисячі злотих. Вона ж вітала добровільне включення дідичами і посесорами маєтків своїх надвірних людей до сконфедерованого війська. З метою фінансового утримання війська зобов'язано маршалка звернутися листами до римо- і греко-католицького єпископів із закликом дати наказ підпорядкованим їм духовним особам внести від себе до воєводської каси (скарбу) добровільні пожертви (*subsidium charitativum*); ухвалено також, відповідно до практикованого у воєводстві “звичаю”, зібрати дяковий податок (по два злотих від кожних п'ятдесяти халуп) і податки паробковий (по злотому від особи) та кухарковий (від кожної наймички-християнки у євреїв по злотому). Вирішено також ліквідувати всі заборгованості (*retenta*) щодо сплати публічних воєводських податків, зокрема наголошено, що їх збирачі (*exaktorowie i sukkolektorowie*) не повинні притримувати в себе зібрані суми. Винних у порушенні цієї ухвали чекало притягнення до конфедераційного суду воєводства за позовом його пленіпотента (уповноваженого) Станіслава Барановського, якому доручено стежити за сплатою зазначених боргів. Уряд завідувача публічним скарбом воєводства (підскарбія) одержав брацлавський ловчий та вінницький гродський писар Габріель Порчинський. Вступаючи на цю посаду, він мав присягнути, що справно виконуватиме покладені на нього обов'язки, зокрема, що відпускатиме зі скарбу кошти лише за виданими ним асигнаціями (засвідчувальними документами; текст його присяги наведено). За труди йому належала винагорода у вигляді трьох грошів від кожного злого, який надходив до скарбу. Тим із шляхти, сказано далі в документі, хто через значні відстані та переходи російських і вірних королю військ ще не прибув до Вінниці, не прилучився до конфедерації та не присягнув їй на вірність (отже, шляхта, присутня 2 травня на з'їзді, і не тільки вона, це вже зробила!), дозволено протягом чотирьох тижнів після 2 травня здійснити це у Вінницькому гроді перед консиліаром або гродським урядником, у разі ж відсутності цих осіб – перед вінницькими

городськими актами. А як хто з наявної у воєводстві шляхти цього не вчинить, то вважатиметься за ворога вітчизни. Шляхту воєводства, яка перебувала в інших воєводствах, було зобов'язано у них прилучитися до конфедерації і присягти їй на вірність¹⁴ та пред'явити у Вінницькому гроді витяг з книги відповідного гроду як доказ того, що пред'явник став конфедератом.

Таким є зміст декларації (акту) з'їзду шляхти Брацлавського воєводства, прийняття якої знаменувало офіційне приєднання його до Барської конфедерації. Розглянемо, наскільки за джерелами це можливо, як положення цього документу виконувалися.

Відповідно до декларації 24 травня консилиари князь О. Четвертинський, Б. Островський і З. Ярошинський та гродський писар Г. Порчинський у вінницькому дворі першого з них склали акт щодо готовності формування міліції воєводства (1 червня документ внесено у вінницьку книгу; *документ б*). В акті читаємо, що його укладачі ознайомились з пред'явленими їм дідичами, посесорами або управителями маєтків інвентарями останніх та відомостями про сплату дякового, паробкового й кухаркового податків, а також заслухали їхні присяги щодо достовірності цих матеріалів та склали на їх підставі тарифу – список маєтків з інформацією стосовно кількості у них халуп і кількості жовнірів, яких ці маєтки мають виставити (нагадуємо: по два жовніри від кожних ста халуп). Тим із володільців маєтків, хто через віддаленість останніх не спромігся подати такі матеріали, дозволено це зробити до 10 червня, під загрозою, в разі неподачі, покарання. Якщо з тих чи інших володінь матеріали не надійдуть, то полковникам слід подбати про доукомплектування своїх полків міліції особами, придатними для військової служби і забезпеченими необхідним спорядженням. У випадках, коли кількість халуп маєтку (маєтків) перевищує їх кількість, співвідносно з кількістю жовнірів, за кожну “надлишкову” халупу потрібно внести п'ять злотих*. Офіцери однакових чинів кіннотної й піхотної частин міліції отримуватимуть таку платню: поручник – 700, хорунжий – 600 злотих (платня полковникам і ротмістрам, нагадаємо, наведена в декларації). Кожен полк повинен був отримати: на спорядження (гармати з кіньми, порох, ядра (*kuli*), картеч тощо) – три тисячі, на стражників, унтерофіцерів, литаври

---

¹⁴ Факт персонального прилучення до конфедерації шляхом заприсягнення їй, щоправда стосовно Київського воєводства (у Брацлавському й інших воєводствах Речі Посполитої це відбувалось так само), зафіксовано вписом у вінницьку книгу 26 травня письмової атестації (свідцтва) про це, виданої 1 травня у Білій Церкві консилиаром цього воєводства Войцехом Свенцьким сохачевському чашнику Юзефові Кондрацькому: цей “in facie stanów Rzeczypospolitej zkonfederowanej flexis ad imaginem Christi genibus na konfederacyą dla utrzymania wiary świętej i wolności, świętobliwie postanowionej, poprzysiął i oneę (przysięgę. – *M. K.*) podpisem swym stwierdził”. Згідно з атестацією, Ю. Кондрацький одержав її для пред'явлення, “tak w podróży, jako i w domu” (ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 291–291 зв.).

* Так, видається, можна тлумачити такий фрагмент акту: “iz jesliby które dobra do dóbr pieniężną składkę na tychże żołnierzy dodawali, nie więcej jednak jak po złotych pięć z chałupy każdej podług uregulowania expensu, na żołnierzy dwóch ze stu chałup wynoszącego, dopłacać powinni będą”.

(*kotły*) і трубачів – тисячу злотих. Дідичам, посесорам та управителям маєтків належить подбати про забезпечення полків порохом; тому їх зобов'язано від кожного котла майданів, що виробляють селітру, дати її два камені, а від кожного котла таких же майданів, що їх орендують євреї, – чотири камені. Кожному полку приписано мати в межах визначеної чисельності його жовнірів 12 компаній (загонів) для виконання представницьких функцій (*dla ozdoby chorągwiów*). Задля покриття фінансових видатків на міліцію вирішено збирати крамовий податок (від купців та крамарів) і визначено при цьому яке місто скільки його має дати.

Як і щойно викладений акт, 1 червня у вінницьку книгу було вписано згадану в ньому тарифу (*документ 7*), на жаль, далеко не всю, і складені на її підставі 31 травня князем О. Четвертинським та З. Ярошинським три диспартименти – документи, в яких ідеться про розподіл маєтків і співвідносних їм кількостей жовнірів між Брацлавським, Вінницьким і Звенигородським полками створюваної міліції, що їх планувалося розмістити в однойменних повітах воєводства (*документи 8–10*). Полковниками в диспартиментах фігурують ті самі особи, що й в декларації. Загальна чисельність жовнірів цих полків становила відповідно 588, 587 і 585, разом 1 760. Оскільки кожен жовнір “представляв” 50 халуп, то і тарифа, і диспартименти облікували 88 тисяч халуп, або ж, якщо брати по шість осіб пересічно на халупу, – 528 тисяч осіб підданого населення. Насправді населення у воєводстві 1768 року було значно більше, бо названі джерела з зазначеної причини не врахували якусь кількість маєтків, не врахували також двірську людність, шляхту, духовенство. У 1775 р. за назагал достовірними відомостями у воєводстві налічено 102,5 тисяч димів, тобто житлових будівель, практично всіх категорій населення¹⁵. Слід мати на увазі, що на відміну від подимного реєстру 1775 року, названими джерелами 1768 року до Брацлавського воєводства віднесено Звенигородське староство, котре Київське воєводство вважало своїм¹⁶. Можна, отже, твердити, що тарифа й диспартименти подали в цілому вірогідні зведення стосовно підданого населення в облікованих маєтках воєводства і тим самим засвідчили прихильність тамтешньої шляхти до справи Барської конфедерації. Вони, доречно зазначити,

¹⁵ Крикун М. Реєстри димів Правобережної України останньої чверті XVIII століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1999. Т. ССХХХVIII: Праці Історично-філософської секції. С. 516, 538.

¹⁶ У подібній ситуації перебувало Таращанське староство: 28 травня Войцех Ігнацій Бурбінський як уповноважений таращанського старости й водночас кременецького підкоморія Миколая Юноші Пяковського заявив перед Вінницьким гродським урядом, що Таращанське староство почергово (*alternata*) відносять то до Брацлавського, то до Київського воєводств (правда, подимний податок йому доводиться сплачувати щороку тільки Київському воєводству) і що за цією черговою у 1768 р. воно належить до Брацлавського воєводства; тому він, В. І. Бурбінський, згідно з ухвалою цього воєводства (мається на увазі декларація) 24 травня подав і “заприсягнув” інвентар староства (*документ 3*). У згадуваних вище тарифі і диспартиментах останнє відсутнє, очевидно, визнано було недоцільним віднесення його до Брацлавського воєводства.

є хронологічно першими знаними нам масовими джерелами статистичного характеру по Брацлавському воєводству. На жаль, ці самі документи не дають змогу скласти список населених пунктів трьох повітів, оскільки в багатьох випадках вони називають не поселення, а їх комплекси – ключі, волості.

На утримання міліції у воєводстві збирали податок (*pobór*). Про це дізнаємося з квітків, виданих представниками громад Брацлавського староства (міста Брацлава й 14 сіл) 10–15 вересня 1768 р. і 7 січня 1769 р. комісару з податкових питань Пйотрові Маковському стосовно сплати цими громадами даного податку (П. Маковський 11 лютого подав одержані квити для запису у вінницьку гродську книгу)¹⁷. На яких засадах стягався цей податок, тут не сказано.

На виконання того пункту декларації від 2 травня, де йшлося про призначення чернігівського підчашого Ігнація Цешковського одним із конфедераційних суддів, маршалок воєводства Й. Потоцький 16 травня під Михальчем видав універсал (26 травня його вписано у вінницьку книгу), яким підтвердив це призначення, і звернувся до цих суддів (про яких у даному документі сказано, за винятком, зрозуміло, І. Цешковського, що їх він, маршалок, призначив (*instytuowalem*) і “вислухав” від них відповідну присягу раніше – тобто 1767 року) із закликом спільно з консилиарами, як рівними з ними в суддівській справі, відновити діяльність конфедераційного суду воєводства. Маршалок заявив також, що до повного “заспокоєння” в Речі Посполитій (тобто до закінчення конфедерації) за його наказом не діятимуть гродський і земський суди воєводства (*документ 2*).

Згідно з цим універсалом, консилиари князь О. Четвертинський, Б. Островський та З. Ярошинський 1 червня видали розпорядження (*innotescensya*; того ж дня його внесено у вінницьку книгу) про те, що 30 червня конфедераційний суд повинен відновити свою діяльність і що він розглядатиме справи за формуляром (*na blankietach*) позовів Вінницького гродського суду. При відкритті суду, читаємо в іннотесценсії, консилиари з конфедераційними суддями розроблять ординанс (*документ 5*) – очевидно, документ, що регулював би його (суду) роботу.

28 травня датовано розпорядження (*instrument*) тих самих консилиарів, видане від імені маршалка Й. Потоцького (і його 1 червня вписано у вінницьку книгу) при призначення вінницького гродського інстигатора і намісника бурграфства Яна Єдлецького регентом конфедерації воєводства (керівником її канцелярії) – замість брацлавського городничого Томаша Харковського, який

¹⁷ ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 5, арк. 25 зв.–29 зв. Доречно зауважити, що ще у квітні 1768 р., навіть ще до зайняття конфедератами Вінниці, єврейські громади (кагали) сплатили на користь конфедерації березневу частину (рату) поголового податку, котрий на них накладався згідно з ухвалою сейму Речі Посполитої 1764 року (Там само. Арк. 498 зв.–499, 539 зв.–540, 547–547 зв., 556–556 зв., 566–566 зв., 568–568 зв., 576–580, 590 зв.–591, 598 зв.–599 зв.; йдеться про кагали краснянський, тиврівський, стрижавський і вороновицький, янівський, погребиченський, печерський, ворошилівський, янушгородський, животівський, вінницький, липовецький, жорнищський).

обіймав цей уряд від 1767 р., та з виникненням (*od podniesienia*) Барської конфедерації його покинув. За розпорядженням, регентські обов'язки Я. Єдлецького мали бути подібними до обов'язків регента Вінницької гродської канцелярії, а ця під своєю назвою мала бути канцелярією конфедерації. Перед тим, як приступити до виконання цих обов'язків, регенту слід було присягнути в тому, що належно до них ставитиметься, перед консиліарами (документ 4).

Тим, хто приніс це розпорядження консиліарів 1 червня у Вінницьку гродську канцелярію для внесення його в її книгу, був зацікавлений в останньому Я. Єдлецький. Цього ж дня він став працювати в ній як регент конфедерації (з вінницьких гродських книг 1768 року видно, що канцелярія 29–31 травня, коли він уже, від 28 травня, офіційно займав цей уряд, не діяла). Так, однак, сталося, що 1 червня для Я. Єдлецького як регента стало першим й останнім “робочим” днем. Того дня він встиг прийняти для внесення в записову книгу 13 документів¹⁸ (записи в поточну книгу тоді не робилися). Наступні записи в тій же записовій книзі з'являються аж 2 серпня¹⁹; на цей день припадає поява перших, після 28 травня вписів у поточній книзі²⁰. Відтоді канцелярія працювала як власне гродська, а не як регентська конфедераційна. До 16 вересня документи і заяви у ній приймав намісник бурграбія Міхал Єдлецький²¹, а з наступного дня – Ян Єдлецький, знову як інстигатор і намісник бурграбія²². М. Єдлецький, отже, перестав бути регентом конфедерації, перестав не випадково: починаючи від 2 серпня 1768 р., матеріали вцілілих вінницьких гродських книг засвідчують відсутність конфедерації як організованої сили у Вінниці й Брацлавському воєводстві взагалі (це не виключає окремих виявів її відлуння на місцях). Напрошується очевидний висновок, що гродська канцелярія не діяла після 1 червня (можливо, не з 2 червня, оскільки декілька днів після 1 червня вона могла не працювати відповідно до свого регламенту); зрозуміло, у той же час не діяв гродський суд. Причина цього була одна – конфедерація у Вінниці втратила владу. Як це сталося, дізнатись документально не вдалося. Скинення цієї влади політичними її недругами з місцевого шляхетського середовища мало ймовірно, тому що навряд чи впливова й дієва опозиція їй існувала, та якби вона й була, то навряд чи, перемігши, вдалася б до закриття гродської канцелярії. Залишається вважати, що у Вінниці конфедерацію ліквідувало російське військо – само або спільно з вірним королеві коронним військом. Військовикам, мабуть, знадобилося чимало часу, щоб повністю запанувати у Вінниці й поза нею у воєводстві. Не виключено, що конфедераційно налаштована шляхта чинила цьому опір, головним чином пасивний, зокрема вдавалася до саботажу і в такому разі могла протидіяти роботі гродської канцелярії. Протидіяти

¹⁸ Там само. Спр. 3, арк. 305–321 зв. (акти 357–369).

¹⁹ Там само. Арк. 324 та ін.

²⁰ Там само. Спр. 4, арк. 268 та ін.

²¹ Там само. Спр. 3, арк. 324–361; спр. 4, арк. 268–294 зв.

²² Там само. Спр. 4, арк. 295 та ін.

цій роботі могли й зазначені військовики, прагнучи не дати “незгідній” з ними шляхті висловлювати протести проти їхніх дій шляхом внесення відповідних заяв у гродські книги.

Не вдалося встановити, чи згадане прибуття війська (військ) до Вінниці було якось пов’язано з розгортанням у Брацлавському воєводстві гайдамацько-селянського руху, що увійшов в історію під назвою “Коліївщина” і характеризувався гострим протистоянням шляхти і підданого українського люду. На той час повсталим протистояло лише коронне військо, а російський уряд вважав їх своїм союзником у боротьбі з конфедератами, і так тривало до початку липня, коли російське військо стало допомагати коронним загонам придушувати це повстання.

Таким чином, конфедерація у Вінниці панувала від 10 квітня до 1 червня 1768 р., можливо, що й протягом кількох після 1 червня днів. Зрозуміло, територію Брацлавського воєводства поза Вінницею вона широко охопила після 10 квітня (як вона на ній розповсюдилась, невідомо) і тривала тут дещо пізніше, ніж у Вінниці. Особливо ж конфедерація розгорнулася після прийняття 2 травня на вінницькому з’їзді шляхти воєводства декларації – акту про приєднання воєводства до Барської конфедерації. Та виконання наміченої цим з’їздом програми своєї діяльності вона спромоглася лише розпочати. У подальшому конфедерації в цьому воєводстві не суджено було відродитись.

Втрата конфедератами Вінниці прискорила падіння Бара та в цілому поразку Барської конфедерації на Правобережній Україні²³. Під тиском обставин, що склалися внаслідок поразки конфедерації, частина, якщо не більшість, шляхти Брацлавського воєводства зреклася своєї участі в ній – оголосила про свій відступ (*reces*) від неї. У вінницьких гродських книгах за 1768 рік відкритося два документи, які яскраво такий відступ ілюструють. Один із них – впис 1 жовтня в записову книгу випису з летицівської гродської книги від 5 серпня, який містить лист вінницького гродського судді і брацлавського войського Анджея Вельогурського, датований тим же 5 серпня (*документ 12*), другий – внесена в поточну книгу 28 жовтня усна заява знайомого нам брацлавського хорунжого Богдана Островського, недавнього консилиара конфедерації й полковника міліції Брацлавського воєводства (*документ 11*). “Винуватці” появи цих документів, засвідчуючи свій розрив з конфедерацією, посилаються на те, що вона позбавлена будь-яких підстав (*fundamentu*) і виявилась дуже згубною

²³ Конфедерати, які після падіння Бара, опинилися в турецьких володіннях на південь від Дністра, підтримувані турецькими й татарськими загонами, епізодично вторгалися в Брацлавське воєводство. Це, зокрема, засвідчує внесена 25 лютого 1769 р. у вінницьку гродську книгу заява козацької старшини, що перебувала на службі в магнатських маєтках, розташованих у цьому воєводстві (двох сотників, чотирьох отаманів, осавула). З неї видно, що нападів зазнали Чечельник, Бершадь, Саврань (Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: Збірник документів. Київ, 1970. С. 486, 488–489). В заяві наголошено на руйнівних діях татар, натомість з неї не випливає, що конфедерати переслідували політичні цілі. Чи такими своїми діями конфедерати не намагалися дати знати про своє існування?

ДОКУМЕНТИ ПРО УЧАСТЬ ШЛЯХТИ БРАЦЛАВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА

для країни, та констатують, що не підтримуватимуть жодних зв'язків з тими, хто залишився на боці конфедерації, не зраджуватимуть свого короля, визнаватимуть даровані Речі Посполитій російською імператрицею гарантії (мають на увазі гарантії кардинальних прав). У листі А. Вельогурського, крім того, читаємо, що приєднатися до конфедерації його примусили. А Б. Островський дійшов до того, що зобов'язався доносити на тих, хто надалі противитиметься діям властей.

* * *

Наведені нижче документи публікуються за хронологією внесення їх у гродські книги, мовою оригіналу.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1768 р., травня 2. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу акту конфедерації Брацлавського воєводства, ухваленого шляхтою останнього на своєму з'їзді у Вінниці (2 травня 1768 р.)

Oblata konfederacyi przeświew(nego) województwa bracl(awskiego)

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca maja drugiego dnia

Przed urzędem i aktami ninieyszemi grodzkiemi winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, instygatorem i namiesnikiem burgrabstwa grodzkim winn(ickim), comp(are)ns p(ersona)l(i)t(er), JW. Jm. pan Stanisław Kostka Ortyński, podcz(aszy) zwino(grodzki), sędzia pograniczny i konsyliarz konfederacyi wojewód(ztwa) bracl(awskiego), też konfederacyą przeświew(nego) województwa bracl(awskiego) rat(ione) introcont(entorum) ad acta p(rae)sentia cast(rensia) capit(anealia) vinnicensia per oblatam podał de tenore tali:

My, dygnitarze, urzędnicy, szlachta, obywatele i całe rycerstwo, przy wierze świętej katolickiej, wolności i prawach narodowych skonfederowanego i sprzysiężonego wojew(ó)dz(twa) bracl(awskiego), stosując się do aktu konfederacyi generalnej barskiej i uniwersał(ów), od jaśniewielmożnych Ich m. pp. Michała hrabi Krasieńskiego, podkom(orzego) wojew(ó)dz(twa) mazow(ieckiego), ziemi rozań(skiej), konfederackiego, i Józefa Pułaskiego, pisarza nadw(ornego) koron(nego), związkowego, marszałków, roku terażniejszego dnia dwudziestego dziewiątego febr(uarý) w Barze wydanych, które całym sercem i umysłem amplectimur, za obwieszczeniem JW. Jm. pana Joachyma Potockiego, podcz(aszego) litewsk(iego), marszałka konfederacyi wojewód(ztwa) naszego bracl(awskiego), i zatym innotescensyonalnym JO. x(ięcia) Jmci Alexandra Swiatopełka Czetwertyńskiego, podkom(orzego) tegoż województwa naszego, zjehawszy się tu do miasta J(ego) K(rólewskiej) M(iłoś)ci Winnicy na miejsce, obradom naszym zwyczajne, ponieważ konfederacya, w roku przeszłym tysiąc siedmset sześćdziesiątym siódmym celem utrzymania wiary ś(więtej) rzymskiej katolickiej, wolności i praw starodawnych polskich krwią przodków

naszych, na których utwierdzenia i uszczęśliwienia ojczyzny i podniesiona w czystych zbawiennych myślach, zawiedziona została i przeciwko woli i żądaniu uniwersalnemu i wyrażonym artykułom i obowiązkom konfederackim mocą i władzą wojska zagranicznego, intrygom dyssydentskim i machynacyom na wiarę i ojczyznę sprzysiężonym sprzyjającego, też konfederacya uciążona et in monstrosos ac scandalosissimos actus przemieniona i same osoby, powagą senatorską, konsyliarską i posselską zaszczycone, znieważone, niektórze z rady sejmowej, mocą i siłą wojska rossyjskiego // gwałtowne zabrane, dotąd w niewoli moskiewskiej zostają, a bez ich przywrócenia po zaszłych uroczystych oppozycjach i kontradycjach też moc i siła wojska rossyjskiego i intryga dyssydentska, wszystkie prawa narodowe przestępując i nasze koronne, i litewskie także same, wolność i wolny głos znosząc, na poniżenie wiary ś(więtej) katolickiej rzymskiej i wywrócenie formy rządu i praw starodawnych polskich, traktaty i ustawy szkodliwe i wszystkim prawom naszym i zdaniu uniwersalnemu przeciwne formować, stanowić i do przyjęcia takowych ustaw stany, do Warszawy zgromadzone, siłą i mocą skupionego wojska Warszawę całą, sejm i konfederacyą z jej marszałkiem, konsyliarzami, posłami sub armis trzymając, przymuszać odważyła się i też wojska moskiewskie, po całym królestwie rosciagnione i rozlokowane, dobra i osoby szlacheckie uciążać w domach własnych i na różnych miejscach i kościołach, świątnicach Pańskich gwałtem zabierać, więzić, zabijać, gromadzących się do rady obywatelów łapać, rospraszać, sprzymierzonych na obronę wiary i wolności buntownikami obelżywie i z krzywdą wolnego ludu i narodu udawać i ogłaszać po grodach, kancelaryach, prawami ubezpieczonych, różne gwałty osób szlchetnych przysięgłych, kaptuwacę i uciążenia rozmaite czynić, kościoły napadać, rabunki czynić i rzeczy kościelnie i duchownie zabierać i coraz większe okrucieństwa w wolnym narodzie pomnażać odważają się, o które gwałtowności i praw przestępstwa i znoszenia, jako na barskim zjeździe przy podniesionej chwalebnej konfederacyi solenny manifest zaszedł, JW. Jm. pan Pułaski, pisarz nadw(orny) koronny, warecki etc. starosta, marszałek związkowy wojska koron(nego), o też gwałtowności, przez wojska rossyjskie i ich kommandantów czynione, tu w grodzie naszym winnickim zaniósł et in publicum wydanemu uniwersalami te krzywdy i gwałty i praw przestępstwa, wiary i wolności poniżenia są objaśnione, a przeciwne prawom, wierze i wolnościom naszym ustawy, traktaty warszawskie i inne wszelakie actus, modo et titulo quovis pod bronią moskiewską formowane, czynione i stanowione, są reklamowane, i sprzymierzenie stanów Rz(eczy)p(ospo)l(i)tej z wojskiem koronnym związek tego wojska chwalebnie i przykładanie przy wierze i wolności nastąpił. Do którego związku i konfederacyi i aktów barskich stosując się, wszyscy zaodno i jednomyślnie podnosząc dawniejszą // konfederacyą, przeciwko wszystkim nieprzyjaciołom ojczyzny i wiary powstając, ustawy i akta wszelkie, wierze ś(więtej) katolickiej rzymskiej, wolności i prawom starodawnym przeciwne, reklamujemy za nieważne i nielegalne mieć chcemy, znosimy i kassujemy. A jako wiary świętej katolickiej rzymskiej wolności i praw naszych starodawnych do ostatniej kropli krwi bronić będziemy, przyrzekamy sobie wszyscy i na to się wraz z wojskiem koron(nym) pod władzą JW. Jm. pana Pułaskiego, pisarza nadw(ornego) koron(nego), marszałka związk(owego) wojska koro(nnego), przykładnie i chwalebnie z ukontentowaniem wojska naszego rządzoną i trzymaną, będącego, sprzymierzamy i wszyscy sprzysięgamy się na obronę i ratunek teje ojczyzny, miłością Boga i ojczyzny, wiary i wolności zagrzani i wzbudzeni, krew, życia i fortuny nasze chętnie i odważnie łożyć gotowi będąc, takowe czynimy postanowienie. Najsamprzód, zważając wymagającą, usilną potrzebę w tym czasie przyłączenia więcej konsyliarzów do terażniejszej konfederacyi naszej, aby JW.

marszał(kowi) w obradach publicznych pomocą byli, ile niektórzy Ichm. dawniej postanowieni konsyliarze, in opere belli zostając, w radach zasiadać nie będą mogli, więc jeszcze adimplendo majorem numerum Ichm. pp. konsyliarów JO. x(ięcia) Jm. Alexandra Swatopełka Czwertyńskiego, podkom(orze) bract(awskiego), JW. Jm. pana Józefa Czosnowskiego, star(ostę) winnickiego, i wiel(możnego) Bogdana Ostrowskiego, chor(ążego) bract(awskiego), za konsyliarów postanowiliśmy, którzy to Ichm. konsyliarze ex stallis urzędów swoich swoje funkcje odprawować powinni będą. Dla ubezpieczenia zaś wewnętrznego pokoju w w(ojewództ)wie naszym i administrowania, świętej sprawiedliwości pod powagą i prezydencją JW. Jm. pana Potockiego, podcz(aszego) litewskiego, i wiel(możnych) konsyliarów lub jednego z Ichm(ościów), w przeszłym roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt siódmym, przez laudum dnia piątego czerwca w Winnicy nastąpionym a zaś w grodzie tymże et a(c)tu eod(em) oblatowanym, obranych sędziów konfederacji naszej, tychże samych suprascripto laudo wyrażonych i natenczas już przysięgłych potwierdzamy a na miejsce zmarłego niegdy wiel(możnego) Jm. pana Stefana Żaboklickiego, wojsk(iego) zwinog(rodzkiego), wiel(możnego) Jm. pana Ignacego Cieszkowskiego, podcz(aszego) czerniachowskiego, obieramy, których Jm. pan sędzia novoelectus w czasie reassummowania sądów za poprzedzającymi innotescencyami, od Jw. marszałka konfederacji naszej lub pod imieniem tegoż wydać się mającymi a przez wiel(możnych) konsyliarów podpisanymi, jurament rotą sędziowską, w statucie opisaną, wykonać powinien będzie. A że ex natura konfederacji wszelkie sądy, // trybunały, kommissye i inne jurysdykcyje według dawnych zwyczajów majoris et minoris subsellii ustawać powinny i w województwie naszym more et ordine antiquo sądy confederationis, anteriori actu confederationis są ustanowione, jeżeliby po akcie podniesionej konfederacji barskiej i wydanych in publicum uniwersałach na kimkolwiek z naszych współbraci i obywatelów in quovis iudicio processa i condemnaty contra mentem uniwersałów cum aggravatione cujuscunque ex concivibus nostris nastąpić miały, te za nieważne i illegalne, jako zwyczajom i ustawom konfederackim przeciwne mieć chcemy, i żeby pod pretextem takowych processów i dekretów vigente p(rae)senti confederatione stanów Rz(eczy)p(ospo)l(i)tej i województwa naszego żadnej exekucyi nie podlegały, także pod pretextem tychże processów i dekretów żeby się żadne zajazdy titulo executionis et traditionis nie działały¹ ani w granicach najazdy i wioleńcy między obywatelami nie były czynione, praesenti sancito warujemy et sub rigoribus w sądach konfederackich województwa naszego lub generalnej konfederacji exemplariter extendendis ostrzegamy. Że zaś wojska nieprzyjacielskie w pobliskości dobra braci naszych i osoby onych niezmiernie agrawują, uciskają, krew niewinną rozlewają, domy szlacheckie grassują, świątnicom Pańskim nie przepuszczają, obywatelów w niewolę biorą i już już na karki nasze następując, ostatnią grożą ruiną i upadkiem ojczyzny, więc dla ubezpieczenia własnego życia i dla dania pomocy współbraci naszym, in opere belli zostającym i krew rozlewającym, obmyślając sposób uformowania milicyi wojewódzkiej pro praesenti publica superabili necessitate dla wspólnej konserwacyi i ubezpieczenia naszego i dla pomnożenia sił i pomocy wojsku komputowemu, w związku będącemu, takowe ułożenie i dyspartymet czynimy. Ażeby JOO. JWW. i wielmożni dziedzice i possessorowie, ich kommissarze, gubernatorowie, ekonomowie i w³ pomniejszych włościach dyspozytorowie bonae fidei ludzie, a nie inni na ich miejsce subministrowani, na dzień dwudziesty czwarty maja w roku terażniejszym inwentarze miast i wsiów rzetelnie i jaknajsprawiedliwiej wszystkich chałup, szlachty czynszowych i poddanych, także pilipów, jedną chałupę za dwie rachując, oprócz ludzi w służbie dworskiej będących² i na karb rzemieślników excypowanych² spisawszy, do grodu

komportowali i one przed w(ielmożnemi) konsyliarzami i urzędem grod(zkim) winn(ickim) bądź dwoma ww. konsyliarzami i jednym officyalistą grodzkim na rzetelność tychże spisanych inwentarzów zaprzysięgli, po którym komportowaniu i zaprzysiężeniu z chałup sta dwóch żołnierzy // alias pachółków, w moderunek i barwę, jaka bydź może in urgenti praesenti necessitate, przybranych a potem w mundury wojewódzkie w czasie wolniejszym należycie przysposobionych, jednego konnego, drugiego pieszego, w czasie niedziel sześciu ab actu praesenti komputując, stawić do Winnicy powinni będą. Na terminie zaś komportowania inwentarzów wielm(ożni) konsyliarze i wiel(możni) officyalistowie grodzcy winniccy, na ten czas zjechali, czyli dwóch konsyliarzów i jeden officialista grodzki proporcją chałup, gdzieby według wyż wyrażonego opisanja z jednych dóbr zbywało, do drugich nie dostarczało chałup, do stawienia pomienionych pachółków pomiarkować i ułożyć, czyli jedne dobra do drugich przyłączyć i spłacenie od jednego drugiemu proporcjonalnie nakazać mają. A jeśli by JOO. JWW. wiel(możni) dziedzice i possessorowie lub ich kommissarze, ekonomowie, gubernatorowie czyli dyspozytorowie inwentarzów na terminie nie komportowali i nie zaprzysięgli, także w dalszym czasie żołnierzy nie stawili, tedy dobra ich surowej exekucji żołnierskiej za ordynansem JW. marszałka lub pierwszego konsyliarza na ten czas będącego podlegać powinni będą. Której to milicyi, teraz w gwałtownym razie nowo przez nas ułożonej, a po affektach i sercach, do ucalenia wiary świętej i wolności i praw narodowych przywiązanych, jaśnie oświeconych, jaśnie wielmożnych, wielmożnych współbraci naszych spodziewanej, za pułkowników powiatu braclawskiego wielmożnego Jm. pana Bohdana Ostrowskiego, chorążego bracl(awskiego), powiatu zaś winnickiego wielmożnego Jm. pana Stanisława Szczeniowskiego, starostę trechemir(owskiego), a zaś powiatu zwinogrodzkiego jaśnieoświeconego xięcia Jm. Janusza Swatopełka Czetwertyńskiego, chorążycy braclawskiego, miłością wiary, męstwem i zasługami w ojczyźnie zaszczyconych, rotmistrzami zaś do powiatów braclawskiego wiel(możnego) Jm. pana Szymona // Bykowskiego, wojskiego braclawskiego, winnickiego wielmożnego Jm. pana Mikołaja Jaroszyńskiego, st(aros)otę wyszgr(odzkiego), do zwinogrodzkiego zaś wielmożnego Jm. pana Daniela Faszczewskiego, mieczn(ika) owruckiego, obieramy i postanawiamy. Innych zaś officerów, tak swoich w pułkach, jako to poruczników, chorążych, sami Ichm. pułkownicy według woli i zdania swego, wiarą, cnotą i wojenną experyencyą zaleconych postanowić temiz połkami rządzić, ordynansów jaśnie wiel(możnego) marszałka związkowego i województwa naszego a pod niebytność zaś³ onych pierwszego natenczas znajdującego się konsyliarza i pod ten czas zamieszania publicznego władzy marszałka związkowego wojska koron(nego), a po uspokojeniu Rzeczypospolitej, gdy do zachowania tej milicyi przyjdzie władzy hetmańskiej, która jako pośrednicza inter majestatem et libertatem prawami dawnymi ugruntowana ad antiquum usum ma bydź przywrócona, podlegać, tudzież wszelkich exorbitancyi per omnia zabraniać, pod odpowiedzialnością za officerów i żołnierzy kommendy swojej są obowiązani. Tych zaś powiatów braclawskiego, winnickiego i zwinogrodzkiego dystynkcyą przy komportowaniu inwentarzów in ordine pomienionej wyprawy coaequando numerum żołnierzy do każdego pułku jaśnie wielmożni konsyliarze i urząd grodzki // winnicki uczynić mają. A jeśli by który z Ichm(ośció)w panów pułkowników, ochraniając dobra swoje, żołnierzy podług inwentarzów spisanych chałup nie stawili, tedy za dowiedzeniem Ichm(ośció)m w sądzie konfederackim odpowiedzieć tenebuntur ani też dymissyi nikomu, czyli przez się, czyli przez officerów swoich, dawać nie powinni pod tymże sądem. A jaśniewielmożny Jm. pan marszałek nasz konfederacki i wiel(możny) Jm. pan pułkownik powiatu braclawskiego dojrzyć obligantur, a w niebytności

jego consequenter inny pułkownik, w wojsku znajdujący się, inspectio praemissorum mieć powinien. Po wyszłym zaś czasie stawienia żołnierzy popis teyże wyprawy przed jaśniewielmożnym marszałkiem a w niebytności onego przed jaśniewielmożnemi konsyliarzami przynajmniej dwoma nastąpić i registra liczby ludzi wyprawnych, przez wielmożnych Ichm. pp. pułkowników spisane, jaśniewielmoż(nemu) marszałkowi lub konsyliarzom podane bydź mają. Jako zaś każda praca sprawiedliwej meretur nagrody, tak województwo nasze in recompensam prac i expensów wielmożnych Ichm. pp. pułkowników i officerów tymże Ichm. panom pułkownikom każdemu i na kapitulacye porucznikowskie i inne officerskie, także na kotły // i chorągiew po sześć tysięcy złotych pol(skich) a Ichm. pp. rotmistrzom każdemu po tysiącu złotych naznaczamy, które za assygnacyą jaśniewielmożnego marszałka województwa naszego lub dwóch konsyliarzów z kassy wojew(ódzkiej) wypłacone bydź mają. Którzy zaś jaśnieoświe(ceni), jaśniewiel(możni) i wielmożni dziedzice i possessorowie, nieodrodni patryotowie ojczyzny, dla nagłego ratunku w tak nieszczęśliwym Rzeczypospolitej stanie z miłości ku Bogu i upadającej wierze świętej z własnej woli ludzi swoich nadwornych do skonfederowanego wojska przyłączyć raczyli i w dalszym czasie tychże ludzi azardowac będą, tych wiekopomna sława przed niebem i całą ojczyzną pro monumento zostanie. Waleczne dzieła mężnego i odważnego wojska skonfederowanego, w tyłu świeżych z nieprzyjacielem utarczkach i pogromach za wiarę, wolność i ojczyznę z wylaniem krwi okazane, zawdzięczając pryncypialnie jaśniewielmożnemu Jm. panu Pułaskiemu, pisarzowi koronnemu, związkowemu marszałkowi, tymże wojskiem rządzącemu, krew, życie i godnych synów swoich, w wojsku konfederackim i komputowym zostających, i substancyą ochotnie exponującemu, kraj nasz od nieprzyjacielskich exorbitancyi zasłaniającemu i one znakomicie gromiącemu, nieśmiertelną // oświadczywszy obligacyą i podziękowanie lubo na podjente expensa³, prace i azardy chcielibyśmy godną pro posse obmyślić rekompensę. A te JW. marszałek wraz z wojskiem przez wzgląd innych w czasie terazniejszym expens dalszemu sposobniejszemu czasowi skuteczności, hojności i wdzięczności w sercach i pamięci naszej zostawują, o tej więc JW. Jm. pana marszałka i całe wojsko upewniamy, a teraz z oświadczonej naszej offerencyi pro impetrando divino auxilio konwentom winnickim WW. Ich XX. ²welbnych xięży² jezuitów dwa tysiące złotych polskich, Ichm. XX. dominikanom zło(tych) pol(skich) pięćset, Ichm. XX. kapucynom także zło(tych) pol(skich) pięćset, gdy pomieniony JW. Jm. pan marszałek ustępuje i to na ofiarę Bogu i zakonom świętym poleca, więc też sumę z skarbu wojewódzkiego i podatków niżej wyrażonych wypłacić pro explendis divinis precibus et officys za wojsko i cały stan królestwa i województwa naszego dysponujemy, ubezpieczając przy tym tak dobra, jako i osoby obywatelskie. Gdy pro indemnitate et securitate onych do ustawy zbawiennej na obronę wiary, wolności i całego kraju przystąpiliśmy, więc ostrzegamy, ażeby swywolne i exorbitujące kupy i osoby pod pretextem zaciągu konfederackiego za doniesieniem rzetelnym o takowych osobach żadnego instrumentu ani od JWW. marszałków związkowego i naszego konfederackiego, ani od Ichm. pp. // pułkowników niemających in crimine tali deprehensos wolno było zatrzymać, wziąć i do sądu przyzwoitego cum adminiculo militari województwa naszego takowego exorbitanta oddać. A jako konfederacyą generalną barską i uniwersałami, od teyże wydanemi, jest ostrzeżono, ażeby według prawa i konstytucyi anni millesimo septingentesimo decimi septimi tak czerwone złote, jako i srebrna moneta secundum praescriptum tegoż prawa in valore et cursu antiquo zachowana była, tak nim przydzie Rzeczypospolitej in statu paccato do rozeznania i zniesienia abusum et prejudiciorum, które cały kraj z wielką swoją szkodą

ponosić musiał, mieć chcemy in cursu et valore w kraju naszym tak złotą, jako i srebrną starodawną monetę. Żeby zaś w stanie i czasie terażniejszym kommercyja wewnętrzne i zagraniczne nie ustawały i osoby wszelkiego stanu i kondycyi, tak narodowe, jako i zagraniczne, żadnym niezwyčajnym depaktacyom nie podlegały i należyte swoje bezpieczeństwo w kraju naszym³ miały, obligujemy jaśniewielmożnego marszałka województwa naszego, ażeby nomine publico do jaśniewielmożnych marszałków konfederacyi barskiej i związkowego raczył instare o ubezpieczenie tak komor, jako też traktów publicznych i o tym ubezpieczeniu ażeby rzeczeni jaśniewielmożni marszałkowie uniwersałami swemi publicum upewnić² i uwiadomić² raczyli. Ponieważ tak w gwałtownej potrzebie i sprawie uniwersalnej, do nas wszystkich, cujuscunque status, praeeminentiae et dignitatis tak świeckich, jako i duchownych osób należącej, i wspólnego ratunku wszystkim concurrere należy, i to miłość Boga i ojczyzny, wiary, wolności i praw narodowych zachowanie i podniesienie od każdego z cnotliwych exigit obywatelów, przeto ażeby w ratunku tak potrzebnym i zbawiennym nie tylko województwo nasze, ale i wszystkie inne, osobliwie pograniczne sąsiedzkie nasze, wspólnie i równo z nami przeciwko wszelkim nieprzyjaciolom uzbrajały się, do tego pożądanego ratunku uskutkowania należały. Mieć chcemy, ażeby jaśniewielmożny marszałek nasz konfederacki listami swojemi prześwietnie inne województwa de praesenti sancito et resolute nostra uwiadomić // i inwitować raczył, także uniwersałem swoim doniósł i obwieścił całemu województwu naszemu tak o ustawionej milicyi, o sposobach podatkowych na nie (między którymi nie tylko dobra dziedziczne, ziemskie, duchowne i królewskie, a też Ichm. panowie, czyli to szlachta, czyli innej kondycyi osoby, bądź na zastawach, bądź na prowizyach kapitały swoje mający, na przyrzeczoną milicyą proportionato quartam partem prowizyi contribuere raczyli). Którzy zaś mają Ichm. panowie obywatele na kahałach swoje summy, Ichm. panowie dziedzice i possessorowie do wypłacenia summ takowych lub prowizyi od nich pomienionych niewiernych kahałnych żydów adigere powinni sub responsione ex proprio, o co forum w sądach konfederackich praecustodit. Dla tym zaś większej sposobności sustentamentu wojska skonfederowanego i na inne usilne wymagające potrzeby w terażniejszym stanie zostającej ojczyzny upraszamy jaśniewielmożnego Jm. pana marszałka naszego, aby listami swemi do jaśniewielmożnych Ichm. xięży biskupów rithus łatini et graeco-uniti instare raczył, ażeby duchowni z probóstw i paraffyi swoich pro subsidio charitativo // pro posse sui importancją pieniężną do skarbu wojewódzkiego uczynili. Przy tym przychylając się do praktykowanego w województwie zwyczaju podatki diakowego, parobkowego i kucharkowego poboru, ustanawiamy, ażeby diak ze wsi pięćdziesiąt osady mającej po złotych pol(skich) dwa, a zaś ze wsiów, gdzie więcej przechodzić będzie, tedy od każdej liczby pięćdziesiąt chałup po złotych dwa, tudzież parobcy i najmniczki żydowskie podobnie każdy i każda po złotemu jednemu ad aerarium województwa importować w czasie oznaczonym komportowania inwentarzów y przez tychże Ichm(ośció)w pp. rządców na rzetelność wynoszącej liczby parobków i kucharek żydowskich juratorie komportowania² wynoszącą z tych i² należącą od nich summę importowali. A że niektóre podatki wojewódzkie u Ichm. pp. exaktorów i ich³ sukkolektorów pozalegały, także i retenta różnych podatków na wielu dobrach zostają nie wybrane, więc w terażniejszej potrzebie publicznej Ichm. panowie exactorowie i ich sukkolektorowie tychże poborów zatrzymanych przed sądem konfederackim kalkulacją uczynić obstringunt, a in casu nieuczynienia satysfakcyi tak Ichm. exactorowie, jako i retentorowie, zapozwani ad // instantiam województwa, na najpierwszej kadencyi sądów konfederackich² odpowiedzieć i² uiścić się powinni będą. Dla czego zalecamy

urod(zonemu) Stanisławowi Baranowskiemu, plenipotentowi województwa naszego, uchwałą przeszłoroczną postanowionemu, ażeby Ich. panów retentorów, tudzież exaktorów i sukollektorów na najpierwszą kadencją sądów konfederackich na instancją województwa zapozwał i z onemi dekret solutionis i nieodwłocznego uiszczenia się wyprokurował. Przychilając się do przeszłego laudum konfederacyi województwa naszego, oznaczoną pensyą trzy tysiące zł(otych) pol(skich), za funkcją kommissarską do układania furazów ustanowioną, wiel(możnemu) Jm. panu Stanisławowi Szczeniowskiemu, star(oście) tract(emirowskiemu), gdy tenże Jm. ex aerario województwa jeden tysiąc zł(otych) pol(skich) za assygnacją odebrał a residuitas dwa tysiące zł(otych) pol(skich) do oddania przynależą, więc wypłacenie tejże summy z najpierwszych proveniencyi pomienionemu wiel(możnemu) staroście trecht(emirowskiemu) deklarujemy. A jako administracya skarbu publicznego wo(jewództ)wa naszego uchwalonych i postanowionych wyż wyrażonych podatków pro necessitate in superabili publica jest powierzona wiel(możnemu) Gabryelowi Porczyńskiemu, łow(czemu) bracl(awskiemu), pisarzowi grod(zkiemu) winnickiemu, // w w(ojewództ)wie naszym wiarą nieposzlakowaną i zasługami na tylu funkcjach chwalebnie odprawionemi zaszczyconemu i rekomendowanemu, ob³ exactam et fidelem exigit, tak w odbieraniu, jako i szafunku tychże summ diligentiam et realitatem, tak lubo o tej województwo nasze nie wątpi, jednak chcąc mieć osobę tak znaczną i zasłużoną, uroczystością przysięgi zaszczyconą w te słowa: “Ja N. przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy Świętej jedynemu, jako na funkcyi podskarbijskiej wojewódzkiej zostający, wiernie ten urząd sprawować będę, registra podatków, przez Ichm. panów dziedziców, possessorów, kommissarzów i ekonomów podane, exacte indagować i likwidować będę, całość skarbu wojewódzkiego postrzegać i nic na szkodę tegoż województwa nie utaić, obowiązuję się. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Jego”, do juramentu obowiązaliśmy. Po którym wykonanym wszelakie podatki tenże Jm. pan Gabryel Porczyński, łowczy braclawski, ad aerarium województwa odbierając, in exigenti necessitate publica za wydanemi do siebie assygnacyami wydawać powinien będzie. Któremuto Jm. panu podskarbiemu naszemu za pracę i fatygi groszowego od każdego złotego z poborów po groszy trzy wybierać sobie pozwalamy. A że niektórzy Im. współbracia nasi dla odległości miejsca lub dla innych trudności i niebezpiecznego przez wojska nieprzyjacielskie przejazdu teraz wraz // z nami do jednoczenia i wykonania juramentu nie zjechali, więc ciż Ichm. interstitio czasu, inclusive niedziel czterech do grodu winnickiego zjechać i juramenty przed jaśniewielmożnym konsyliarzem czyli officialistą grodzkim winni(ckim) lub in absentia onych przed aktami grodzkimi winnick(iemi) wykonać mają. A jeśli tego akcessu nie uczynili, tedy pro hostibus patriae deklarowani bydz powinni z tą prekustodycją, jeżeli który z ichm(ośció)w w tym województwie nie znajduje się, tedy w innym województwie i grodzie lub generalnej konfederacyi pisawszy się albo akcess cum juramento uczyniwszy, tenże ekstrakt akcessu z grodu wyjawszy lub testimonium od konfederacyi wziowszy, in proprio districtu do³ grodu winn(ickiego) oblatować tenebit(ur). Te zaś rozporządzenia nasze pro posse et tempore praesenti postanowiwszy, tenże akt do dalszego czasu i przybycia JW. Jm. pana marszałka województwa naszego, praevis przez tegoż innotescencys oznaczyć się mającego, limitując, terazniejszy związek i ustawę JWW. konsyliarzom podpisać i dla wszystkich wiadomości do akt grodu tutejszego per oblatam podać zleciliśmy. Działo się w Winnicy dnia drugiego maja roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego.

U tej konfederacyi, per oblatam podanej, podpisy rąk JO. i JWW. konsyliarzewo temi słowy: Alexander Swatopelk xiążę Czetwertyński, podkomorzy i konsyliarz w(ojewództ)wa

bracl(awskiego). Józef Kolumna Czosnowski, winnicki i ułan(owski) starosta, rotmistrz pancerny wojsk koron(nych), konsyliarz. Bogdan Ostrowski, chorąży i konsyliarz wojew(ództwa) bracl(awskiego). Krzysztof Michałowski, P.B.P. WW. k(onfederacyi) w(ojewództwa) b(raclawskiego), mp. Stanisław Kostka Ortyński, podcz(asy) zwin(ogrodzki), s(ędzia) p(ograniczny) bracl(awski), konsyliarz k(onfederacyi) w(ojewództwa) bracl(awskiego), mp. Która to konfederacya, jak się w sobie ma, de verbo ad verbum do xiąg niniejszych grod(zkich) winn(ickich) jest ingrossowana.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 228–235 зв. Оригінал. Опубл.: *Materiały do konfederacyi barskiej r. 1767–1768. Z niedrukowanych dotąd i nieznanych rękopisów zebrał Szczęsny Morawski, Lwów, 1851. T. 1. S. 99–107 (без преамбули і закінчення, в яких ідеться про внесення тексту акту конфедерації у вінницьку гродську книгу, та з численними різночитаннями).*

¹ діялаły ²⁻² Цей фрагмент міститься у виданні *Щ. Моравського*. ³ Міститься у виданні *Щ. Моравського*.

№ 2

1768 р., травня 26. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу універсалу литовського підчашого, генерального реґиментаря Барської конфедерації і маршалка конфедерації Брацлавського воєводства Йоахима Кароля Потоцького про призначення чернігівського підчашого Ігнація Цешковського одним із суддів конфедерації цього воєводства, про необхідність відновити суди цієї конфедерації та призупинити діяльність гродського і земського судів у воєводстві (1768 р., травня 16. В обозі під Михальчем)

Oblata uniwersału od JW. Potockiego, p(odczaszego) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego), w porządku reasumowania sądów konfederackich wydanego

Roku tyśiąć siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca maja dwudziestego szóstego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grod(zkiemi) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, instygatorem i namieśnikiem burgrabstwa grod(zkiego) winn(ickiego), c(o)mp(ar)ens p(ersona)l(i)t(er), JW. pan Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarz konfed(eracyi) w(ojewództ)wa braclawskiego, ten uniwersał w porządku reasumowania sądów konfederackich w(ojewództ)wa bracl(awskiego) a wszelakich innych jurysdykcyi zatamowania od JW. Joachima Karola Potockiego, podczasz(ego) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego) i st(aros)ty trembowel(skiego), marszał(ka) konfederacyi w(ojewództ)wa bracl(awskiego), wydany, r(atio)ne introcont(entorum) ad act(a) p(rae)sen(tia) castr(ensia) capitanealia winn(icensia) per oblatam podał de tenore tali:

Joachim Karol z Złotego Potoka, na Murachwie, Troscianicy i Turowie hrabia, podczasz(y) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego), trembowel(ski) etc. st(aros)ta, rotmistrz pancerny, g(e)n(era)ł leutnant i cheff regimentu kawaleryi wojsk koron(nych), marszałek konfederacyi w(ojewództ)wa bracl(awskiego), woyska koron(nego) partyi podol(skiej) utriusque

authoramenti i wypraw województw kijow(skiego), ruskiego, wołyńskiego, podol(skiego), bracław(skiego) i czerniechowskiego generalny regimentarz, kawaler orderu Orła Białego. Wszem wobec i każdemu z osobna, mianowicie JOO. JWW. WW. i u(rodzonym) Ichm. panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom, officialistom ziemskim i grodzkim, tudzież całemu rycerstwu w(ojewództ)wa bracław(skiego) przy zaleceniu usług moich do wiadomości podaję, iż, stosując się do wyroków prześ(wietnego) w(ojewództwa) bracław(skiego), w tak ciężkim ucisku i nędzy od woysk exotycznych zostającego a do ratunku wiary i wolności, tudzież wydzwignienia się z tak ciężkiego uciemnienia zabierającego się i sprzymierzonego, sądy konfederackie ustanawiającego, w czasie których, gdy wielkie inne jurysdykcye przykładem dawnych konfederacyi zastanawiać się zwykły, ja zaś, mając z affektu i serc braterskich w roku przeszłym tysięcznym siedmsetnym sześćdziesiątym siódmym sobie konferowaną marszałkowską funkcją, wcześniej WW. sędziów konfederackich instytuowałem i juramentu onych // wysłuchałem a na miejsce zmarłego Jp. Stefana Żaboklickiego, wojskiego zwinog(rodzkiego), sancito prześ(wietnej) konfederacyi w(ojewództ)wa bracław(skiego) w roku terażniejszym tysiąc siedmset sześćdziesiątym ósmym W. Jp. Ignacy Cieszkowski, podczaszy czern(iechowski), jest obrany. Któren wyrok chętnie akceptując, tychże WW. Ichm. pp. sędziów upraszam, aby, zniósłszy się wraz z wielmożnemi konsyliarzami przysięgłemi, jako cum iudicibus aequali sententia gaudentibus, czas sposobny jak najprędzej upatrzysz, sądy konfederackie reassumowali. A zaś inne subsellia, mianowicie sądy ziemskie i grodzkie, zastanawiam, aż do zupełnego uspokojenia we wszystkich żądaniach swoich najjaśn(iejszej) R(zeczy)p(ospo)l(i)tej suspenduję i uniwersał ten po grodach przyjmować a po parafiach promulgować zalecam i dla większego waloru własnej ręki stwierdzam podpisem. Dat(um) die decima sexta maji millesimo septingentesimo sexagesimo octavo anno, w obozie pod Michalczem.

U tego uniwersału, per oblat(am) podanego, podpis ręki przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, w te słowa: J. K. Potocki, p(odczaszy) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego), g(e)n(era)lny regimentarz wypraw województw ruskiego, kijow(skiego), podol(skiego), wołyń(skiego), bracław(skiego) i czerniechow(skiego), marszałek konfederacyi w(ojewództ)wa bracław(skiego). (L[ocus] S[igilli]). Któryto uniwersał, jak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg niniejszych grodzkich winn(ickich) jest zapisany.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 288–288 зв. Оригінал.

№ 3

1768 р., травня 28. Вінниця. –

Заява Войцеха Ігнація Бурбінського, пленіпотента кременецького підкоморія і тарашанського старости Миколая Юноші Пясковського, перед Вінницьким городським урядом про те, що він, заявник, відповідно до ухвали конфедерації Брацлавського воєводства, подав інвентар Тарашанського староства

Ma(nifestacy)a n(omine) Piaskowskiego, p(odkomorzego)
k(rzemienieckiego), s(tarosty) t(araszczańskiego), in diligencia

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca maja dwudziestego ósmego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grodzk(iemi) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, instygatorem i namieśnikiem burgrabstwa grodu winn(ickiego), comparens personal(iter), ur(odzony) Jm. pan Wojciech Ignacy Burbiński, plenipotent JWiel(możnego) Mikołaja Junoszy Piaskowskiego, podkom(orzego) krzem(ienieckiego), imieniem tegoż idque in diligentia, iż lubo dzień dwudziesty czwarty maja roku terażniejszego uchwałą w(ojewódz)twa bracl(awskiego) czyli raczej konfederacją tegoż w(ojewódz)twa do spisania i zaprzysiężenia dóbr wszystkich w ogólności, w tymże w(ojewódz)twie będących, JWWWW. dziedzicom, possessorom, tudzież gubernatorom i dystrybutorom jest oznaczony, której uchwale i postanowieniu w niczym nie sprzeciwiać się, iednak, że starostwo taraszczańskie JW Jm. pana Piaskowskiego, podkomorzego krzem(ienieckiego), pryncypała manifestantis, alternatą raz do kijowsk(iego), drugi do bracl(awskiego) województw należy, podatki zaś podymnego corocznie do w(ojewódz)twa kijowsk(iego), nie obserwując alternaty, musem wybierają, exekwując milicją wojewodzka, a w uniwersałach i teźże uchwale nie wspomniono, przeto aby też dobra starostwo taraszczańskie przez niewiadomość wczesną nie podpadało jakowemu uszczerbkowi i kontrawencyi, pilność swoją zanosząc, inwentarz pomienionego starostwa spisania i zaprzysiężenia, tudzież zadosyć uczynienie teźże uchwale i postanowieniu pomienionego w(ojewódz)twa bracl(awskiego), jako alternatą roku terażniejszego do w(ojewódz)twa bracl(awskiego) należącego, oświadcza W. I. Burbiński.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 4, арк. 263 зв. Оригінал.

№ 4

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу письмового розпорядження консилярів конфедерації Брацлавського воєводства про призначення вінницького гродського інстигатора Яна Єдлецького регентом цієї конфедерації (1768 р., травня 28. Вінниця)

Oblata instrumentu na regencyą konfederacką bracl(awską)
wiel(możnemu) panu Jedleckiemu służącego

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi gr(odzkiemi) winn(ickiemi) i przede mną, Dominikiem Chodykiewiczem, namieśnikiem konfederackim, przysięgły(m) ad nunc actum uproszonym subdelegatem, comp(are)ns p(ersona)l(i)ter, W. J(ego)mość pan Jan Jedlecki, regent konfederacki bracl(awski), ten instrument na regencyą konfederacką bracl(awską), sobie offerentą wydany i służący, ratione introcontentorum ad acta p(rae)sen(tia) cast(rensia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podał de tenore tali:

Joachim Karol z Złotego Potoku, na Murachwie, Bolechowie Potocki, na Bockach, Rosi, Pratinie, Troscianicy i Turowie hrabia, pod(czaszy) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego), trembowel(ski) et c(ete)ra st(aros)ta, rotmistrz pancer(ny), g(ene)rał leutnant i cheff regimentu kawalerii wojsk koronn(ych), mar(szałek) konfeder(acyi) w(ojewódz)twa bracl(awskiego), wojska koronn(ego) partyi podolskiej utriusque authoramenti i wypraw w(oje)w(ódz)t(w) kijowskiego, ruskiego, wołyń(skiego), podol(skiego), bracl(awskiego) i czerniech(owskiego) generalny regimentarz, kawaler orderu Orła Białego. My, konsyliarze

konfederacyi w(ojewódt)wa bracl(awskiego), z władzy, pod niebytność JW. marszałka konfederacyi w(ojewódt)wa naszego, nam służącej, wszem wobec i każdemu z osobna komu o tym wiedzieć należy, mianowicie JOO. JWW. WW. Ichm(ości)om panom dygnitarzom, urzędnikom i obywatelom w(ojewódt)wa bracl(awskiego), wiadomo czyniemy, iż ponieważ W. p. Tomasz Charkowski, hor.¹ bracl(awski), regent konfederacyi w(ojewódt)wa bracl(awskiego), roku przeszłego tysiąc siedmset sześćdziesiąt siódmego obrany, od podniesienia konfederacyi barskiej oddalił się od attencyi akt a przez to tenże urząd zawakował, akta zaś konfederacyi w(ojewódt)wa naszego bez przyzwoitej straży i pilności obejść się nie mogą i reassumpcyja sądów konfederackich następuje, a mając ur(odzonego) p. Jana Jedleckiego, instygatora gr(odzkiego) winn(ickiego), zdolnością temu urzędowi równ(ego), zaleconego, więc onemu urząd regencyi konfederackiej w(ojewódt)wa naszego bracl(awskiego) konferować umyśliśmy, jakoż niniejszym listem naszym pomienionemu Jmć panu // Janowi Jedleckiemu, instygatorowi gr(odzkiemu) winn(ickiemu), cum omnibus munitis et proventibus, w kancelaryi gr(odzkiej) winn(ickiej) praktykowanemi, od podniesienia konfederacyi barskiej do rozwiązania onej należącemu, po wykonanym wprzód przed nami super fidelitatem hujusce muneris juramencie konferujemy i za aktualnego regenta konfederacyi w(ojewódt)wa naszego bracl(awskiego) od wszystkich obywatelów w(ojewódt)wa naszego mianym bydź chcemy, zalecając temuż ur(odzonemu) J(ego)m(ości) panu Jedleckiemu, regentowi konfederacyi w(ojewódt)wa naszego bracl(awskiego), w przyjmowaniu i wydawaniu tranzakcyi przezorność, w pilnowaniu akt przyzwoitą pilność. Dan w Winnicy dnia dwudziestego ósmego maja roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego.

U tego instrumentu, per oblatam podanego, podpis ręki WW. konsyliarzów przy pieczęci jednej, na laku czerwonym wyciśnionej, temi słowy: Alexander Swat(opełk) xiążę Czetwertyński, podk(omorzy) bracl(awski). (L[ocus] S[igilli]). Bogdan Ostrowski, chorąży, konsyliarz i pułk(ownik) w(ojewódt)wa bracl(awskiego). Z(achariasz) Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), mp. Który to uniwersał, per oblatam podany, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych gr(odzkich) winn(ickich) jest wpisany.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 304 зв.–305. Оригінал.

¹ horodniczy ?

№ 5

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу письмового розпорядження консилиарів конфедерації Брацлавського воєводства про відновлення конфедераційних судів цього воєводства 30 червня, відповідно до універсалу маршалка конфедерації того ж воєводства, литовського підчашого Йоахима Потоцького від 16 травня (1768 р., червня 1. Вінниця)

Oblata innotescensyi, na sądy konfeder(ackie) od JOO. JWW. konsyliarzów wydanej

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami ninieyszemi gr(odzkiemi) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, regentem konfederackim bracl(awskim), comp(arens) p(ersona)l(i)ter, Jm. pan

Józef Izbicki tę innotescensyę, od JOO. JWW. konsyliarzów na sądy konfederackie w(ojewódt)wa bracl(awskiego) wydaną, r(atio)ne introcontent(orum) ad acta p(rae)sen(tia) cast(rensia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podał tenoris ejusmodi:

Wiadomo czyniemy tym listem naszym innotescensyalnym, komu o tym wiedziec będzie należało, osobliwie JOO. JWW. i ur(odzonym) Ichm(ości)om panom senatorom, dygnitarzom, urzędnikom ziem(skim) i gr(odzkim), tudzież całemu rycerstwu w(ojewódt)wa bracl(awskiego), iż my, niżej podpisani konsyliarze, na fundamencie wydanego uniwersału od JW. Jp. Joachima Potockiego, pod(czaszego) W(ielkiego) X(ięstwa) Lit(ewskiego), marsz(ałka) konf(ederacyi) w(ojewódt)wa naszego, dnia szesnastego maja roku terażniejszego tysiąc siedmset sześćdziesiątego ósmego w obozie pod Michalczem wydanego a zaś w aktach grodu własnego w(ojewódt)wa dnia dwudziestego szóstego tegoż miesiąca i roku oblatowanego, dla przyśpieszenia kursu ś(więtej) sprawiedliwości sądy konfed(erackie), nam, konsyliarzom, wraz z WW. Ichm. pp. sędziami // konfederac(kiem) w mieście J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Winnicy reassumować intymującego, dla czego my, stosując się do pomienionego uniwersału, ażeby Ichm. wszyscy scientes justitiam nieodwłocznie dla siebie w sprawach odbierali rozsądzenia, tudzież jakimkolwiek w tym czasie zapobiegając bezprawiom, sądy konfederackie, dnia trzydziestego terażniejszego miesiąca reassumować się mające, zaczowszy od pierwszego na dniu tymże wołania, potym solita praxi na trzecim wołaniu, to jest dnia pierwszego miesiąca lipca zaczynające się, czas i termin oznaczamy, obwieszczając Jp. patrocinantes, ażeby, imieniem pl(enipoten)tów swoich zwyczajem zachowanego prawa powydawawszy pozwy na blankietach gr(odzkich) pod tytułem rady urzędników skonfederowanego w(ojewódt)wa bracl(awskiego), wszelką gotowość w sprawach mieli. Na który czas ziachawszy się, JO. JW. konsyliarze i WW. Ichm. pp. sędziowie, ułożywszy ordynacją sądów swoich, ku dalszej sprawiedliwości akulirować obligowani będą. Którymto listem naszym wszystkim do wiadomości podawszy, rękami naszemi podpisujemy. Działo się w Winnicy dnia pierwszego czerwca tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego roku.

U tej innotescensyi, per oblatam podanej, podpisy rąk JO. JW. konsyliarzów temi słowy: Alexander Śwat(opełk) x(iażę) Czetwertyński, podkomorzy i konsyliarz w(ojewódt)wa bracl(awskiego). Bogdan Ostrowski, chorąży, konsyliarz i pułkownik w(ojewódt)wa bracl(awskiego). Zachariasz Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), w(ojewódt)wa bracl(awskiego) konsyliarz, mp. Która to innotescensya, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych gr(odzkich) vinn(ickich) jest zaingrossowana.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 305–305 зв. Оригінал.

№ 6

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу складеного консиліарями конфедерації Брацлавського воєводства і Вінницьким гродським урядом акту про засади формування, на підставі відомостей інвентарів маєтків про заселеність останніх, міліції конфедерації, оплати її командного складу, її військоове спорядження та запровадження крамового податку задля підтримання надходжень для неї (1768 р., червня 1. Вінниця)

Oblata aktu, względem milicji braclawskiej
w mieście J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Winnicy nastąpnego

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi gr(odzkiem) winn(ickimi) i przede mną, Janem Jedleckim, regentem konfederackim bracl(awskim), comp(aren)tes p(ersona)l(i)ter, JO. xiążę Alexander Swat(opelk) Czetwertyński, podkomo(rzy) bracl(awski), JWW. Bogdan Ostrowski, chorąży braclawscy¹, Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarze skonfederowanego w(ojewódt)wa bracl(awskiego), ten akt na terminie, przez laudum oznaczonym, w porządku informowania taryffy do wyprawy milicji w(ojewódt)wa bracl(awskiego) zapisany, r(atio)ne introcontent(orum) ad acta pr(ae)sentia castren(sia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podali tenoris sequentis:

Działo się w mieście J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Winnicy we dworze JO. x(ię)cia J(ego)m(ości) Alexandra Śwat(opelka) Czetwertyńskiego, podkom(orzego) w(ojewódt)wa bracl(awskiego), dnia dwudziestego czwartego maja tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego roku. My, konsyliarze, wraz z urzędem gr(odzkim) winn(ickim) na fundamencie laudi kongressu w(ojewódt)wa bracl(awskiego), dnia drugiego maja roku, wyż na akcie wyrażonego, w Winnicy nastąpnego, oraz i uniwersału od JW. Jpana Joachima Potockiego, podczaszego litew(skiego), marszał(ka) konfederacji w(ojewódt)wa bracl(awskiego), tegoż miesiąca i roku wydanego a zaś w grodzie winn(ickim) dnia² szóstego tegoż miesiąca oblatowanego, zjehawszy się na miesce³, prawem oznaczone, to jest do miasta J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Winnicy, z mocy tegoż laudum przeprowadzając do skutku uchwałę w(ojewódt)wa. Najsamprzód do rewizji inwentarzów przystąpiliśmy i one instantaneo produkować J. pp. dziedzicom, possessorom, kommissarzom, gubernatorom i dyspozytorom nakazaliśmy. Po której komportacji inwentarzów i rejestruw osiadłości chałup, jako też realem conscriptionem podatków diakowego, parobkowego i kucharkowego pod jakimkolwiek pretextem chrześcian, w służbie u Żydów będących, do zaprzysiężenia in eam juramenti rotam, jako inwentarz włości czyli wsi, chałup alias osiadłości znajdujących się, na uchwałę milicji wojewódtwa na terażniejszym terminie produkując, sprawiedliwie spisał, oprócz ludzi służnych dworskich, w chałupach // siedzących, libertowanych excypował, podatek uchwalony diakowego, tudzież parobków, kucharek i pod jakimkolwiek pretextem chrześcian, w służbie u Żydów będących, sprawiedliwie wybrawszy, nic na szkodę w(ojewódt)wa nie utail i tenże podatek do skarbu w(ojewódt)wa importować i rzetelnie wypłacić powinien będzie, Deo ita adjuvante, obowiazaliśmy. A ponieważ distinctim każdy z Ichm. panów dziedziców i possessorów na dobra swoje, jakoteż Ichm. pp. kommissarze, gubernatorowie i dyspozytorowie pomieniony jurament wykonali, niektórzy zaś dla odległości miejsc nie będąc uwiadomieni o uchwałę w(ojewódt)wa naszego, w tym czasie wypełnić tegoż nie mogli, tylko oświadczywszy przez siebie zadosyć uczynieniu wyrokom w(ojewódt)wa naszego, inducias czasu dopraszali się, więc attentis praemissis in ordine spisania inwentarzów i zaprzysiężenia onych, którzy ieszcze nie podali, inducias czasu pozwalając, inclusive ad diem decimam juny nieodstępnie podanie i zaprzysiężenie inwentarzów oznaczamy i postanowiamy. Co jezeliby ad effectum pomienioną uchwałę w(ojewódt)wa naszego Ichm. renitentes nie przyprowadzili, tedy rygorowi teje uchwały podlegać powinni będą. A po ułożeniu i spisaniu należywym porządkiem taryffy wyprawy w(ojewódt)wa naszego, gdy niektóre dobra do dóbr, chałupy do chałup dla zupełnego uregulowania żołnierzy po dwóch, jednym konnym, drugim pieszym, ze stu chałup należących ad mentem uchwały w teje taryffie są aplikowane, praecustodimus, iż jeśliny

które dobra do dóbr pieniężną składkę na tychże żołnierzy dodawali, nie więcej jednak jak po złotych pięć z chałupy każdej podług uregulowania, expensu na żołnierzy dwóch ze stu chałup wynoszącego, dopłacać powinni będą. Że zaś wyprawa w(ojewódt)wa naszego nie tylko konnych, ale i pieszych żołnierzów uchwałą jest uformowana i postanowiona, na której kreowanie officierów do piechoty podobną wyciąga potrzeba expensu i płaty, przeto ad normam konnych officierów uchwałą w(ojewódt)wa naszego należytą płacę oznaczoną podobnie wynajdujemy, jakoto Jm. panu rotmistrzowi od piechoty zło(tych) tysiąc, J. p. porucznikowi zło(tych) siedmset, J. pa(nu) chorążemu zło(tych) sześćset ze skarbu w(ojewódt)wa postanawiamy, i ażeby tychże Ichm. officierów do piechoty WW. J. pp. pułkownicy każdy w swoim pułku rotmistrza, porucznika i chorążego podług woli swojej, jednak względem zdolności do tej służby // wojennej, kreowali, obowiązuje. Na amonicyę wojenną, jakoto reparacyą armat, prochy, kule, kartacze, konie pod armaty i inne potrzeby żołnierskie, po trzy tysiące zło(tych) pol(skich), osobliwie także na strażników czyli też underofficierów, jako też na kotły i trembaczów do każdego pułku po zło(tych) pol(skich) tysiąc tymże Ichm. pp. pułkownikom do pierwszej wyznaczonej onymże uchwałą w(ojewódt)wa naszego pensyi przyłączamy, i ażeby skarb w(ojewódt)wa naszego niezawodnie wypłacał, mieć chcemy i Jm. pana podskarbiego obowiązuje. A że w tychże pułkach dla ozdoby chorągwiów i inn(ych) potrzeb wojskowych słusznie przynależy, ażeby Ichm. kompania pod pułkami mieściła się, więc każdemu z WW. Ichm(ości)ów pp. pułkowników pod swoim pułkiem po dwunastu kompanij z należytym moderunkiem z teje samej wyprawy zaciągnąć pozwalamy, nie więcej jednak rachując, jak od sta chałup na miejscu żołnierzy dwóch, wyprawiać się mających, jednego towarzysza z pachółkiem. To vel maxime ostrzegamy, chcąc przy tym mieć, aby taż wyprawa nasza w należytych na zawsze zostawała kompucie i rygorze wojskowym. Obowiązuje wszystkich Jp. dziedziców i possessorów, ażeby żołnierza desertowanego, pilnie tego inwestygując, w każdym czasie do kommendy własnej przystawiali, a jeżeliby się trafiło, żeby który żołnierz po dwa razy desertował i oczewiście o te przestępstwo był konwinkowany, tedy nieodwłoczną śmiercią karany powinien będzie. A za pierwszym dekretowaniem, jeżeliby pan bądź dyspozytor czyli gromada dezertiera do kommendy nie stawiła, więc taż kommenda quam strutissime exequować obligowana będzie. Sin sicus jeżeliby właśnie dezertier u swego pana ani w dóbrach nie znajdował się, na tego miejscu innego żołnierza stawić obowiązani bydz mają. Dla nieuchronnych zaś potrzeb wojska wyprawy w(ojewódt)wa naszego ażeby dostarczający dla siebie mieli sustentament prochów, każdego z Ichm. pp. dziedziców i possessorów amore boni publici obowiązuje i postanowiamy, ażeby z majdanów saletrzanych od każdego kotła sami Ichm(o)śc dziedzice i possessorowie saletry po kamieni dwa a zaś którzy Żydzi arędują też majdany, po kamieni cztery do tychże pułków Ichm. pp. pułkowników na pomieniony sustentament prochów oddawali. Którą to saletrą równie na pułki podzieliwszy się, J pp. pułkownicy każdy na pułk swój potrzeby dysponsować // powinien będzie. Żeby zaś pod tym pretextem kto inny z Ichm. jakowej extorsyi po majdanach nie uczynił i więcej saletry nie wybierał, serio ostrzegamy, i ażeby WW. Ichm. pp. pułkownicy mieli na to baczenie i takowych extorsyi zabraniali, obowiązuje. A ponieważ expensa w(ojewódt)wa naszego praesuperam perceptę z dawniejszych podatków importancyi, jako też i teraz novo uchwalonej, a nieuchronna wyciąga potrzeba skarbu naszego, ażeby WW. Ichm. pp. pułkownicy i officierowie niezawodną dla siebie odbierali pensyą, podatek kramowego, to jest od kupców i kramarzów, jako do podatku kotłowego z drugimi Żydami z miast i miasteczek należącego niełączącemu się, ossobliwy na tychże układamy i tabellę kramowego

na miasta, ryczałtem ułożoną, wiele które ma do skarbu importować ułożywszy, dla publicznej wiadomości do akt grodu winn(ickiego) per oblatam podać zleciliśmy. Wyprawę zaś w(ojewódt)wa naszego o takowym porządkiem ułożywszy i taryffę do grodu podawszy, że jeszcze niektórzy Ichm. dziedzice i possessorowie inwentarzów nie kompotowali i nie zaprzysięgli, którymto Ichm. ex rationibus miejsc odleglejszych przeciąg czasu do dnia dziesiątego juny jest pozwolony. Więc jeżeliby in determinio czasu tego tej uchwale w(ojewódt)wa naszego zadosyć nie uczynili, praecommittimus J. pp. pułkownikom, ażeby wraz zniosszy się z sobą, każdy do pułku swego ludzi zdolnych do służby żołnierskiej ze wszystkim moderunkiem dla zupełnego kompletowania wyprawy w(ojewódt)wa naszego wyexekwowali i dyspartymnt równy temż ludźmi między sobą uczynili. Który to akt nasz rękami własnymi podpisawszy, do wiadomości każdego do grodu per oblatam podaliśmy mocą aktu niniejszego.

U tego aktu, per oblatam podanego, podpisy rąk JOO. JWW. konsyliarzów temi słowy: Alex(ander) Swat(opełk) xiążę Czetwertyński, podkom(orzy) i konsyliarz w(ojewódt)wa bracł(awskiego). Bogdan Ostrowski, chor(ąży), kon(syliarz) i pułkownik w(ojewódt)wa bracł(awskiego). Zacharyasz Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), k(onsyliarz) w(ojewódt)wa bracł(awskiego), mp. Któryto akt, per oblatam podany, de verbo ad verbum, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych gr(odzkich) winn(ickich) jest zaingrossowany.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 309 зв.–311. Оригінал.

¹ braclawski ² Далі має бути dwudziestego ³ miejsce

№ 7

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу складеного консиліарами конфедерації Брацлавського воєводства документа про те, скільки жовнірів для створюваної міліції Брацлавського повіту той чи інший масток повинен виставити (1768 р., травня 31. Вінниця)

Oblata dyspartymntu wyprawy
milicyi w(ojewódt)wa bracł(awskiego) na powiat bracł(awski)

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi gr(odzkiami) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, regentem konfederackim bracł(awskim), comp(ar)entes p(ersona)l(i)ter, JO. x(ią)żę Jm. Alexander Swat(opełk) Czetwertyński, podkom(orzy) bracł(awski), JW. Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarze skonfederowanego w(ojewódt)wa bracł(awskiego), ten dyspartymnt milicyi tegoż w(ojewódt)wa bracł(awskiego) na powiat bracł(awski) pod kommendę JW. Bogdana Ostrowskiego, chorążego, konsyliarza i pułkownika bracł(awskiego), ułożony, r(atio)ne introcontentorum ad acta praesen(tia) castrensia capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podali tenoris sequentis:

Na powiat bracł(awski) dyspartymnt żołnierzy pod kommendą JW. Bogdana Ostrowskiego, chorążego, konsyliarza i pułkownika w(ojewódt)wa bracł(awskiego), ex mente laudi i taryffy, anni praesentis przez JW. konsyliarzów ułożony i spisany die trigesima

prima maji millesimo septingentesimo sexagesimo octavo anno w Winnicy. Wieś Klebań w possessyi W. p. Suszczewicza i części Troscianca WW. Dorożyńskich i Strażycy, żołnierzy sześć. Wieś Nowosielica xięży Trynitarzów brahiłowskich, wieś Skibince, Hłuboczek, Michałowka, w Hubniku część WW. Terleckiego i Wielogórskiego, część w Kunie W. Wielogórskiego i Błotnickiego, część w Fedorowce W. Wielogórskiego, żołnierzy dwunastu. Klucz Jałaniecki w possessyi W. J. p. Swiejkowskiego, wieś Jałaniec, Ihnatow, Tachtalia, Suchi Jałaniec, Słoboda Ratusz, żołnierzy ośm. Klucz Szpikowski tegoż W. Swiejkowskiego, wieś Szpikow, Lewkowa, Szpikowka, Ułyżka, Rohuzna, Żachnowka, Worobjowka, Stojany, Ułyha, Iwanowce i Czotki przydane, żołnierzy dwadzieścia. Klucz Januszgrodzki JO. x(ięcia) Czetwertyńskiego, starosty daniszewskiego, żołnierzy dwanaście. Wieś Pilawa W. pp. Porczyńskiego, Godlewskiego, Paluskiego z przydatkiem siedmiu chałup JO. x(ięcia) Czetwertyńskiego, żołnierzy dwóch. Wieś Mielnikowce s(ukcesso)rów wiel(możnego) Odrzywolskiego, żołnierz jeden. Klucz Bosowski, miasto Bosowka, wieś Uhłowata, Popudna, Ochrymowa, żołnierzy siedm. Starostwo Hajsynskie w possessyi W. Czeczelowej, wieś Mytlince, Kislak, Karbowka, Czeczelowka W. Czeczela, część Borsukow, wieś Kuszynce, [Rojnce]¹, część w Kuszyncach WW. Jabłonowskiego, Hołubeckiego, Olchowskiego, wieś Kustowce, Słobudka Kustowiecka, wieś Kutyszcz w possessyi // W. Wydźgi, żołnierzy jedynaście. Miasteczko Żorniszcz w possessyi W. J. p. Strutyńskiej cum attinentiis, żołnierzy dwunastu. Miasteczko Czeczelnik cum attinentiis w possessyi W. p. Wislockiego, żołnierzy czternaście. Wieś Sielnica, część we wsi Żabokrzyczu W. Ruszkowskiego, żołnierz jeden. Wieś Ostołopow wiel(możnego) Pawłowskiego i Spędowskich, żołnierz jeden. Klucz Daszowski cum attinentiis i klucz Kalnicki, item cum attinentiis, żołnierzy trzydzieści pięć. Wieś Rohuzny w possessyi W. Krasnowskiego, żołnierzy trzech. Klucz Obodowski w possessyi JW. Jm. pana Starzyńskiego cum attinentiis, żołnierzy pięćdziesiąt dwóch. Klucz Berszadzki JW. Potockiego, st(aros)ty sniatyński(ego), cum attinentiis, żołnierzy pięćdziesiąt siedm. Klucz Czetwertynowski JW. Potockich, żołnierzy jedynaście. Klucz Iliniecki JO. x(ięcia) st(aros)ty czerka(skiego) cum attinentiis, żołnierzy trzydzieści. Wieś Wychwatynce, Zozulany, Botuszany, Żura, Popenki, żołnierzy ośm. Klucz Łukaszowski i Bałabanowski W. Worcella, żołnierzy dwadzieścia cztery. Wieś Pomyjnik z klucza Humańskiego, Hordaszowka, Romanowka, Białe Młyny, Podobna w possessyi J. p. Polanowskiego, żołnierzy dwanaście. Klucz Tymanowski cum attinentiis, wieś Sołowijowka WOO. Dominikanów winn(ickich) przyłączona, żołnierzy sześć. Wieś Widły, Antonowka i Werbka W. Sosnowskiego, żołnierzy dziesięć. Wieś Derhanowka, Kaczanowka i Sciana W. Subańskiego, żołnierzy ośm. Wieś Krzyszczynce w kluczu Tulczyńskim w possessyi W. Pruszyńskiego i wieś Hrynenki tegoż, żołnierzy trzech. Wieś Piasoczyn W. Jezuitów colleg(ii) winn(ickiej), wieś Bondarowka, wieś Batoh, żołnierzy trzech. Wieś Passaty w kluczu Józefgrodzkim W. xiędza Dłuskiego, żołnierzy dwa. Klucz Zahniatkowski cum attinentiis W. Urbanowskiego, żołnierzy dwadzieścia pięć. Miasto Tomaszpol ze wsiami Jaroszowką, Kwaczkowką w possessyi JW. p. Skarbka, żołnierzy dziewięć. Miasto Józefgrad, wieś Będziarowka, Mironowka w possessyi JW. Karwickiego, żołnierzy dziewięć. Klucz Sawrański cum attinentiis, żołnierzy ośmnaście. Wieś Icka w kluczu Tulczyńskim w possessyi W. Czerwińskiego, żołnierzy dwa. Wieś Wysokie W. Tyszkowskiego, wieś Biłohusowka i Odaja WOO. Dominikanów² tulczynskiego, żołnierzy czterech. Miasto Troscianiec ze wsiami z klucza Tulczynskiego w possessyi W. Ostrowskiego, cześnika bidgow(skiego), żołnierzy dziewięć. Wieś Wojtowka z klucza Tulczynskiego, żołnierzy trzy. Wieś Stańłowka, Stepanki, Lubince w possessyi

W. Czarneckiego, żołnierzy trzy. Wieś Roskopana, Pawłówka w possessy W. Nowowiejskiego, Jastrzębince w possessy W. Grabowskiego, żołnierzy // cztery. Klucz Granowski cum attinentiis JO. x(ięcia) w(ojewo)dy ruskiego, żołnierzy sześćdziesiąt. Wieś Zarwańce i Chmielowa W. Bykowskich, Kownackiego, Benittów y inn(ych), żołnierzy dwa. Klucz Ładyżyński cum attinentiis, żołnierzy ośm. Wieś Uchaża w kluczu Humańskim J. p. Borzęckiego, żołnierzy dwa. Wieś Grodzinowka w kluczu Humańskim i jurysdykcyą w Mańkowce W. OO. Bazylianów, żołnierzy dwa. Wieś Roźniatowka w kluczu Tomaszpolskim JW. Sosnowskiego, żołnierzy trzech. Wieś Kołbasna w kluczu Jahorlickim w possessy JW. Podhorodeckiego, części w Nowosielicy W. Zalewskich, żołnierzy trzech. Miasto Rajgrad, wieś Kropiwna, Łojowce W. Spędowskiego, żołnierzy cztery. Wieś Kniażyki z klucza Konelskiego J. p. Bułchackiego, części Michałowki WW. Gniewkowskich, Ostrowskiego, Bukojewskiego, Kamudzińskiego, Pałuskich, Bratkowskiego, Pienickowicza, wieś Nosowce, Kosenowa, Kuźmince, Sokolec, Semenki, Kunka W. Ostrowskiego, chorąż(ego) bracl(awskiego), żołnierzy czternaście. Wieś Krykliwiec w possessy W. Starzyńskiego, wieś Lulince w possessy W. Bilskiego, Słobodka Rajkowka w possessy tegoż J. p. Bilskiego, żołnierzy sześć. Wieś Jampol W. Orłowskiego, żołnierzy dwa. Miasteczko Mańkowka do klucza Humańskiego w possessy W. Ostrowskiego, pułkownika wojsk koronn(ych), cum attinent(iis) Gęgelówką, Kiernaszówką, Tymuszową, Iwankami, żołnierzy jedynaście. Miasteczko Buki ze wsiami Antonówką, Kislinem, Rosołówką, Bereczówką³, Popówką w kluczu Humańskim w possessy W. J. p. Ostrowskiego, puł(kownika) w(ojsk) k(oronnych), żołnierzy trzynaście. In summa wszystkich żołnierzy pięćset osmdziesiąt siedm.

U tego dyspartymentu podpisy rąk temi słowy: Alex(ander) Swat(opelk) xiążę Czetwertyński, podkomorzy w(ojewódt)wa bracl(awskiego) i konsyliarz. Zacharyasz Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), k(onsyliarz) w(ojewódt)wa bracl(awskiego), mp. Któryto dyspartyment, per oblatam podany, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych gr(odzkich) winnickich jest zaingrossowany.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 312–313. Оригінал.

¹ Назва нерозбірлива. ² Далі має бути конвенту. ³ Bereczówką

№ 8

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу складеного консиліарами конфедерації Брацлавського восводства документа про те, скільки жовнірів для створюваної міліції Вінницького повіту той чи інший масток повинен виставити (1768 р., травня 31. Вінниця)

Oblata dyspartymentu wyprawy
milicyi wojewódtwa braclaw(skiego) na powiat winnicki

Roku tysiác siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi gr(odzkiemi) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, // regentem konfederackim bracl(awskim), comp(aren)tes p(ersona)l(i)ter,

JO. x(iążę) Jm. Alexander Swat(opełk) Czetwertyński, podkomorzy bract(awski), i JW. Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarze skonfederowanego w(ojewódt)wa bract(awskiego), ten dyspartymet wyprawy milicyi tegoż w(ojewódt)wa bract(awskiego) na powiat winnicki pod kommandę W. Stanisława Szczeniowskiego, p(odczaszego) ż(ytomierskiego), s(taros)ty trecht(emirowskiego), pułkownika powiatu winnickiego, ułożony, r(atio)ne introcontentorum ad acta praesen(tia) castr(ensia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podali tenoris sequentis:

Na powiat winnicki dyspartymet żołnierzy pod kommandą wiel(możnego) Szczeniowskiego, podcz(aszego) żyt(omiarskiego), s(taros)ty trecht(emirowskiego), pułkownika powiatu winn(ickiego), ex mente laudi i taryffy, anni praesentis przez JWW. consyliarzów ułożony i spisany die trigesima prima maji millesimo septingentesimo sexagesimo octavo anno w Winnicy. Starostwo Winnickie, to jest miasto Winnica y wsie Stare Miasto, Futory, Pisarzowa, Chyżynce, Tiutki, miasteczko Sałasze, Telepienki, Siekierzynce, Wisznia, Ludwikowka, Miedzwiedowka, Szeremetka, Hawrzychowka, Humienna, Cwizyn, Miedziakow, Futory Miedziakowskie, Medwedka i część starostwa Ułanowsk(iego) in vim rekompensy za nieustanną przez wojsko dezolacją, żołnierzy trzydzieści jeden. Dobra WW. Grocholskich miasto Strzyżawka i wieś Stadnica, Ławrowka, Przeorki, Lisijowka, Michałowka, Zozow, Zozowka, Selewkowka, Oczeretna, Lulince, Paryjowka, miasteczko Woronowica i wsie Soroczyn, Stepanowka, Komarow, Pietniczany z częściami w Trościancu i Szandyrowie, żołnierzy trzydzieści jeden. Dobra wiel(możnego) Michałowskiego, podcz(aszego) i konsyliarza w(ojewódt)wa bract(awskiego), wsie Holaki, Stupnik, Chomutynce z przydaną częścią w Wyszkowcach J. p. Kamudzińskiego, żołnierzy pięć. Dobra wiel(możnego) Jaroszyńskiego, podstol(ego) winn(ickiego) i konsyliarza w(ojewódt)wa bract(awskiego), miasto Tywrow i wsie Dzwonicha, Szersnie, Słobudka Kurniki nazwana, Kuna Stara i Nowa, Krytyhorb, Żerdenowka, część w Hubniku i dodane części w Kliszczowie Ichm. Piaskowskiego i Zawalskiego, żołnierzy trzynaście. Wieś Czernia(w)ka W. Wroblewskiego z dodaniem częściami w Witawie wiel(możnego) Nelickiego, Pruszyńskiego i Mielezkwiczka, żołnierzy czterech. Wieś Jurkowka w possessyi W. Żaboklickiego z przyłączonemi częściami w Witawie Ichmo(ścio)w panów Karwowskiego i Jagełowicza, żołnierzy trzech. Wieś Kliszczow i Michałowka W. Zaboklickiej z dodaną częścią w Wyszkowcach W. Młodziejowskiego, żołnierzy dwóch. Wieś Buhajowka w possessyi W. Rokickiego, łowczego smoleń(skiego), z tegoż częścią w Sołohubowce i tamże drugą W. Kopystyńskiego, żołnierzy dwóch. // Wsie Stroince, Szczuczynce z dodaną częścią w Sołohubowce wiel(możnego) Prokopowicza, żołnierzy trzech. Miasto Krasne w possessyi JW. Piaskowskiego, wsie Hryszowce, Iwankowce, Czeremoszne, Rachny Polowe, Pirohow, Huta Stara, żołnierzy siedmnaście. Wieś Onypkowce W. Borowskich z dodatkiem zbywającym od klucza Januszgrodzkiego, żołnierz jeden. Wieś Łopatynce i część w Widłach z dodatkiem części w Wyszkowcach Jp. Majewskiego, żołnierzy dwóch. Wieś Mironowka W. Mroczkowskiego z częściami w Majanowie WW. Barczewskiego i Łastowieckiego, żołnierzy dwóch. Części w Witawie i Majanowie wiel(możnego) Zagórskiego, chor(ążego) wołyń(skiego), żołnierz jeden. Starostwo Lityń(skie) cum attinentiis, żołnierzy dziewięć. Wieś Deszkowce cum attinentiis W. Dydyńskiego, kaszt(elana) lubacz(owskiego), żołnierzy czterech. Wieś Liemieszowka W. Galicza, żołnierz jeden. Wieś Sabarow, Skurzynce, Parpurowce W. Chojeckiego, podwoj(ewody) kijow(skiego), żołnierzy dwóch. Łuka Zabokrzycka, żołnierz jeden. Wieś Russawa i Hołorusawa, żołnierzy czterech. Wieś

Wujarzynce, żołnierzy trzech. Klucz Bubnowski cum attinentiis JW. Potockich, w(oje)w(odzi)ców poznańskich, żołnierzy dwadzieścia pięć. Klucz Kossakowski cum attinentiis, żołnierzy dziewięć. Wieś Chruszlince Małe i Wielkie, żołnierzy trzech. Wieś Klembowka i Bałabanowka w possessyi wiel(możnego) Żochowskiego, żołnierzy pięć. Wieś Niemierzynce W. Zakrzewskiego, żołnierz jeden. Klucz Niemirowski cum attinentiis JW. Potockich, w(oje)w(odzi)ców poznańskich, żołnierzy czterdzieści pięć. Wieś Suprunow W. Paskuckiego possessyi, żołnierzy dwóch. Klucz Woroszyłowski cum attinentiis W. Bąkowskiego, stol(nika) halick(iego), żołnierzy dziesięć. Wieś Sosenska cum attinentiis w possessyi W. Żarczyńskiego, żołnierzy trzech. Miasto Wierzchowka cum attinentiis w possessyi W. Malinowskiego, żołnierzy ośm. Klucz Tulczyński cum attinentiis JW. w(oje)w(o)dy kijow(skiego), żołnierzy czterdzieści jeden. Wieś Łuka Meleszkowska wiel(możnego) Zagórskiego, chorążę(go) wołyńsk(iego), żołnierzy dwóch. Wieś Jakuszynce W. Pruszyńskiego, żołnierzy dwóch. Część w Strzelczyncach W. Szaszkiewicza, żołnierz jeden. Wieś Kochanowka wiel(możnego) Leżeńsk(iego) w possessyi, żołnierzy dwóch. Klucz Siedliski cum attinentiis JW. Szczeniowskiego, // st(arosty) tre(chtemirowskiego), regimentarza w(ojska) k(oronnego) p(owiatu) winn(ickiego), żołnierzy pięć. Klucz Dziu(r)zynski¹ cum attinentiis JW. Potockiego, st(arosty) smotryc(kiego), żołnierzy dwudziestu. Wieś Klitynka wiel(możnego) Klityńskiego, podcz(aszego) smol(eńskiego), żołnierz jeden. Klucz Janowski, Ziatkowski i Bortnicki cum attinentiis JWiel(możnego) Chołoniewskiego, kasz(telana) bie(ckiego), żołnierzy czterdzieście ośm. Części wsi Cybulowa WW. Kordysza, Cyryny, Janiszewskiego, Gutowskich, Pawłowskich i wieś Francuska wiel(możnego) Faszczewskiego, żołnierzy trzech. Klucza Manastyrskiego połowa w possessyi JWiel(możnego) Lanckoruńskiego, kasz(telana) kijow(skiego), i wieś Andruszowka w possessyi wiel(możnego) Szembeka, żołnierzy dwunastu. Klucz Sokołowski JWiel(możnego) Potockiego, w(oje)w(o)dy kijow(skiego), miasto Soko(ło)wka w possessyi wiel(możnego) Jabłonowskiego, wsie Woronowka, Kiszczy(n)ce, Chizna w possessyi wiel(możnego) Ginawskiego, wieś Biepieczna w possessyi Mikołaja Korzeniowskiego, wieś Zielony Rog tegoż, wieś Mołodeckie w possessyi Mikołaja Korzeniowskiego, wieś Bawa w possessyi W. Skupija, wieś Kamionka Czarna, Jurpol, Papużynce w possessyi wiel(możnego) Swiżawskiego, wsie Pułkownicze, Słoboda Korsynka² w possessyi wiel(możnego) Poniatowskiego, wieś Koty w possessyi wiel(możnego) Zawalskiego, Słoboda Krzywe w possessyi W. Zmijowskiego, wieś Kosenuwka w possessyi W. Majakowskiego, wieś Rohy tegoż, wieś Szuczkowa³, Sobkowka w possessyi W. Olszewskiego, wieś Karaczkowka w possessyi W. Chmieleckiego, żołnierzy pięćdziesiąt. Klucze Przyłuski⁴, Wachnowiecki i Zbaraski JW. Borzęckiego, podstol(ego) koronn(ego), cum attin(entiis), żołnierzy trzydzieście sześć. Wieś Napadowka WW. Kornotowskich w kluczu Pikowskim, żołnierz jeden. Wieś Potok, Żukowce, Ryżawka w kluczu Brahiłowskim, wsie Machnowka, Poczapince w possessyi W. Bogatka, klucza tegoż, wieś Buszynka, Majdan Słoboda klucza tegoż, żołnierzy czternaście. Dobra W. Kordysza, cześnika winn(ickiego), wsie Mikulince, Borkow, Rożek, Glinianiec, Bajrakowka, Kordyszowka, Dobowiec i część w Nowosielicy podaje się, wieś Rossosze Wielkie w possessyi W. Mołodeckiego z klucza Lipowieckiego i część we wsi Torkowie J. p. Oranowskiej, żołnierzy dziesięć. Wieś Płomiencyk w possessyi Jm. p. Krasowskiego z klucza Hejłowskiego, żołnierzy dwóch. Wieś Hejłowa w possessyi i wsie Matwiicha, Baczkuryn, Haładowa⁵, Dąbrowka tegoż, wieś Leskowa w possessyi W. Kossakowskiego, część w Bortnikach wiel(możnego) Wojnarowskiego, żołnierzy ośm.

Wieś Kryczynce w kluczu Tulczyńskim, wieś Hrynenki W. Gruszyńskiego, wsie Pińkówka, Serazyńska, Olszanka, Bundurowka W. Chłopickiego, część Jelenowieszczyckiego w kluczu Juzefgrodzkim, wieś Szepinka w possessyi J. p. Kusztelego, żołnierzów trzynaście. Wieś Zajączkowa w kluczu Humańskim w possessyi Jm. pana Denarda, wieś Sebetynowka⁶ klucza tegoż w possessyi W. Moczulskiego, wieś Tekucza w possessyi Jmci xiędza Głogowskiego klucza tegoż, wieś Pieńkówka w possessyi Jmci x(ię)dzia Ładowskiego klucza tegoż; klucz Kozminogrobelski do klucza Humańskiego w possessyi W. Mładanowicza, wieś Ositna, Kuzminogrobla, // Sienica, Posuchowka, Antonowka, Ohyjowka, Orłowa, Korżowa, Wołoczynowka i Lubaczowka w possessyi W. Ruckiego, wieś Jurkówka w possessyi W. Łipińskiego, żołnierzy dwadzieście. Wieś Tarnawa i Terlica z klucza Bosowskiego w possessyi Kisnickiego, żołnierzy trzech. Wieś Rachny, Sledzie i Zwedenowka W. Mnichowskiego, żołnierzy trzech. Wieś Troscianiec W. Wirskiego, żołnierz jeden. Wsie ⁷Ordakowka, Czerepowody⁷ w kluczu Humańskim w possessyi W. Obucha Waszczetyskiego, żołnierzy trzech. Wsie Popowa Grobla w possessyi W. Zielunki, Sawoczka w possessyi W. Żukowskiego, Porożna, Dzikowka w possessyi W. Jana Wolańskiego i superata od włości Hołowaniewskiej chałup dwadzieścia sześć, żołnierzy dwadzieście jeden. Wieś Strzelniki W. Metelskiego, żołnierzy trzech. In summa żołnierzy wszystkich pięćset ośmdziesiąt ośm.

U tegoż dyspartymetu, per oblatam podanego, podpisy rąk w te słowa: Alex(ander) Swatopełk x(ią)żę Czetwertyński, podkom(orzy) i konsyliarz w(ojewódt)wa bract(awskiego). Zacharyasz Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), k(onsyliarz) w(ojewódt)wa bract(awskiego), mp. Któryto dyspartymet, jak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg niniejszych grodz(zkich) winn(ickich) jest zaingrossowany.

ЦДДА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 313–315. Оригінал.

¹ Dziurynski   ² Korsunka   ³ Szuszkowka   ⁴ Przyłucki   ⁵ Hałajdowa   ⁶ Sabatynowka
⁷ - ⁷ Oradowka, Czerepowody

№ 9

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку гродську книгу складеного консиліарами конфедерації Брацлавського воєводства документа про те, скільки жовнірів для створюваної міліції Звенигородського повіту той чи інший масток повинен виставити (1768 р., травня 31. Вінниця)

Oblata dyspartymetu wyprawy
milicyi w(ojewódt)wa bract(awskiego) na powiat zwinogrodzki
Roku tyśiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juný pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grodz(zkiami) winn(ickiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, regentem konfederac(kim) bract(awskim), comparentes pe(rsona)l(i)ter, JO. x. Jm. Alexander Swatopełk Czetwertyński, podkomorzy bract(awski), JW. Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarze zkonfederowanego w(ojewódt)wa bract(awskiego), ten dyspartymet wyprawy milicyi tegoż w(ojewódt)wa bract(awskiego)

na powiat zwinogr(odzki) pod komendą JO. x. Jmci Janusza Swatopełka Czetwertyńskiego, chorążycza bract(awskiego), pułkownika powiatu zwinogr(odzkiego), ułożony, r(atio)ne introcont(entorum) ad acta praesen(tia) cast(rensia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podali tenoris sequentis:

Na powiat zwinogrodz(ki) dyspartymnt żołnierzy pod komendą JO. x. Jmci Janusza Swatopełka Czetwertyńskiego, chorążycza bract(awskiego), pułkownika powiatu zwinogrodz(kiego), ex mente laudi i taryffy, a(n)ni praesen(tis) przez JWW. konsyliarzów ułożony i spisany die trigesima prima maji millesimo septingentesimo sexagesimo octavo a(nn)o. Miasto Żywotow ze wsiami, żołnierzów ośm, numero ośm. Nowe miasto Żywotowa, żołnierzy dwóch, numero dwóch¹. Wieś Żywotowka, // żołnierzy trzech. Klucz Teleżyniecki, żołnierzy jedynaście. Klucz Czornowicki, żołnierzy trzech. Wieś Kniaża Krynica, żołnierzy sześć. Wieś Osiczna, żołnierzy dwóch. Wieś Litwinowka, żołnierza jednego. Wieś Żydowczyk, Olszanka i Dąbrowka, żołnierzy czterech. Klucz Juszkowski W. Leduchowskiego, żołnierzy jedynastu. Wieś Pobujna W. Tołkacza, żołnierz jeden. Wieś Krzywiaczowka possessyi Jmci pana Baranowskiego, żołnierz jeden. Wieś Rożki i Snieżna possessyi Jmci p. Andruszkiewicza, żołnierzy trzech. Wieś Skibince, Plutynce i Tajnica, żołnierzy trzech. Wieś Lemieszowka, Czerepin, żołnierzy dwóch. Wieś Krasny Kont, Strzyżawka, Matwiicha, Raczki, Nenadycha, żołnierzy pięć. Miasto Tetyjow, wieś Żytniki, Buzowka, Sabadasze, Sorokotiahy, Ochmatow, Maryjka, Puhaczowka, żołnierzy trzydziestu pięciu. Wieś Cichy Futor, Kaszperowka, Hajajki², Łobaczow, Rajki, Czerepin, żołnierzy piętnaście. Wieś Zbarażowka i Borskowce W. Kwaśniewskiego, żołnierzy trzech. Wieś Dziniaz³ possessyi W. Brodowskiego, żołnierzy dwóch. Wieś Żaszkw JW. Leduchowskiego i tamże część WW. Żółkiewskich, żołnierzy trzech. Klucz Torczycki, to jest miasto Torczyca i wieś Krzywczycza, żołnierzy czterech. Wieś Łychaczycha w tymże kluczu, Suchy Jar, Wasylichy, Parchomowka possessyi W. Juczynicza, wieś Łohwin, Tarhan, Ożohowka, Michałowka, Bohatyrka, żołnierzy czternastu. Miasto Lipowiec cum attinentiis x(ię)cia w(o)je(w)o)dy poznań(skiego), żołnierzy trzynastu. Wieś Skitka, żołnierz jeden. Wieś Napadowka, żołnierzy dwóch. Wieś Sokolince WW. Krzewskich i Masłowskich, żołnierz jeden. Wieś Kropiwna Nisza⁴ z Antonowką, żołnierzy dwóch. Klucz Spiczyniecki cum attinentiis JWW. Muchawskich, żołnierzy dwadzieścia jeden. Klucz Humański cum attinentiis possessyi JW. w(o)je(w)o)dy Potockiego kijow(skiego), żołnierzy dwudziestu dziewięciu. Wieś Horoszkow z klucza Tetyjowskiego, wieś Hołodowka z klucza Tulczyńskiego, część Michałowki i wieś Huty possessyi Iwanowskiego, żołnierzy dziesięciu. Klucz Pieczarski possessyi prześwie(tnej) kapituły kamienieckiej ze wsiami Dembowką, Sokulcem, Petraszowką, żołnie(rzy) ośm. Klucz Kopijowski JW. w(o)je(w)o)dy kijow(skiego) cum attinentiis, to jest ze wsiami Kopijowką, Orłowką, Żurawlinką i inszemi, // żołnie(rzy) dziewięciu. Z klucza Humańskiego wsie Wiszniopol, Kołodyste i Zelonkow, Olchowata, Gardowa possessyi W. Markowskiego, żołnie(rzy) dziesięć. Wieś Ułohowata z klucza Humańskiego possessyi JO. x(ię)cia Stefana Czetwertyńskiego, wieś Grodziowa w possessyi J. p. Sierakowskiego, żołnie(rzy) czterech. Wieś Ilkowka, Pułtowce, Szeroka Grobla, Zabuże, Ostapkowce, Pałanka, Łatance, Jankow, Szoludki, Buszynka, Wygnanka, przydana część Bortnik W. Steckiej, JO. x(ię)cia Swatopełka Czetwertyńskiego, podkom(orzego) bract(awskiego), żołnie(rzy) dziesięć. Wieś Horoszkowka, Żołoby, Pałanka, Kopijowka, Januszowka, Teodorowka, Kitajgrad, Kamenohorka JO. x(ię)cia Jm. Czetwertyńskiego, wieś Lipowka possessyi W. Linkiewiczza, wieś Sawczyny w kluczu Komargrodzkim

Ichm. xx. Franciszkanów komargrodzkich, żołnie(rzy) piętnastu. Wieś Cybulowka, wieś Kusnica, Słoboda Wołoszczyzna, Dochna, Androszowka JO. x(ięcia) Jm. Włodzimierza Czetwertyńskiego, st(aros)ty woron(owskiego), żołnierzy pięciu. Wieś Krasnosiołka, wieś Iłaszowka, Telatynka, miasto Komargrod JO. x(ięcia) Kajetana Czetwertyńskiego ze wsiami Ojczenaszowko, Stepanowką possessyi Jmci pana Faszczewskiego, żołnierzy dziesięciu. Klucz Chaszczowacki cum attinentiis w(oje)w(o)dy kijow(skiego), wieś Berezowka possessyi p. Waniawskiego, wieś Okniny possessyi W. Wielogurskiego, wieś Hajworon possessyi Jm. p. Niewengłowskiego, wieś Zawale possessyi Im. pana Zagurskiego, wieś Diakowce possessyi p. Radeckiego, Słoboda Czereszniowka, Berestowa, Mohilna, Serebrynka, Ładyżynka, Szukajwoda possessyi J. p. Gniwkowskiego, wieś Nowa Grobla, Szlakowa, Isajki, żołnierzy czterdziestu czterech. Część klucza Białocerkiewskiego cum attinentiis, żołnierzy dziewiędziesiąt ośm. Starostwo Sawuliskie W. Bierzyńskiego i Słoboda possessyi J. p. Prawdzica Kulińskiego, żołnierzy ośm. Starostwo Zwinogrodzkie cum attinentiis JW. Sołtyka i dobra possessorskie tegoż st(arost)wa, to jest Chłopniowka, Lisicza Bałka, Łaharka, Kołodyszczka i Rosochowata, żołnierzy trzydzieści jeden. Wieś Obozowisko w kluczu Humańskim possessyi W. Siekierzyńskiego, Krasnostawa, Tanskie possessyi W. Poletyki, Dobra Woda, żołnierzy sześć. Klucz Konelski JWW. Murawskich cum attinentiis i wsie tegoż klucza possessyi WW. possessorów, Cebermanowa, Iwachny, tudzież druga część Iwachnow JW. Krasickiego i wieś Kopijowata possessyi W. Zawadzkiego, żołnierzy dwunastu. Miasto Humań ze wsią Sobkowką, w(oje)w(o)dy kijow(skiego), wieś Pikowiec z Żwirkami, Dmitruszki Wielkie i Małe, Wojtowka, Horodeckie, Pałanieckie, Rososzki, Pałanka, Koczurzynce, Żurbince z Hromami, Repetucha, Furmanka, Psiarowka, Dubowa, żołnierzy trzydzieści sześć. // Miasteczko Hołowaniec w Humańszczyźnie, wsie Strużka, Klenowa, Senki, Jozefowka, Szamrajowka, Kruteńke, Łosniowata, Perehnowka, Ostrowiec, Barszczowka, Rohowe, Hajdukowe, Isajki, Połonyste, wieś Bowa, Dawidowka, Krasnopol, Mostowata, Łebedynka, Sworniwata, Rozdoł, Mołdawka, Krasnohorka, Łozowata, Międzyrzyczka, Prodostup, Derenicha, Roskoszna, Nowosiołka, Roznoszynce, Ozdobna, Lipowenki, Gruszka, Berezowa Bałka, Kuławy, Szepilucha, Boznykowata, Leszczowka, Żurawlinka, Bardyczowka, Kazimirowka, Naliwajka, Pokotyłowa, Płoska, żołnierzy pięćdziesiąt. Klucz Oratowski w(ielmożne)go Orańskiego, wieś Oratow, Oratowka, Honoratowka, Zarudzie, żołnierzy siedm. Wieś Krzywe possessyi J. p. Dzwiniowskiego, żołnierzy dwa. Dobra WW. Szawłowskich, część Żabokrzycza, w Torkowie, część w Selnicy, dodaje się z Krzywego trzynaście chałup, żołnierz jeden. Wieś Kobyleckie w kluczu Krasnianskim possessyi W. J. p. Zozulińskiego, żołnierz jeden.

U tego dyspartymentu, per oblatam podanego, podpisy rąk w te słowa: Alex(ander) Swatopelk x(ia)żę Czetwertyński, podkomorzy i konsyliarz w(ojewódz)twa bracł(awskiego). Zacharyasz Jaroszyński, p(odstoli) w(innicki), k(onsyliarz) w(ojewódz)twa bracł(awskiego), mp. Któryto dyspartyment, jak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg niniejszych grod(zkich) winn(ickich) jest zaingrossowany.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 315–316 зв. Оригінал.

¹ Далі вислів "тутего ..." з числовим означенням опускаємо, оскільки воно відповідає кількості жовнівів. ² Hałajki ³ Dzwiniacz ⁴ Niższa

№ 10

1768 р., червня 1. Вінниця. –

Впис у вінницьку городську книгу тарифи, складеної з нагоди формування міліції Брацлавського воєводства консиліарами конфедерації останнього, із зазначенням кількості хат у мастках та кількості жовнірів, яка співвідносно відповідає їй

Oblata taryffy ułożonej milicyi od prześwietnego w(ojewódz)twa bracl(awskiego)

Roku tyśiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca juny pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grod(zkimi) winn(ickimi) i przede mną, Janem Jedleckim, regentem konfeder(ackim) bracl(awskim), comp(aren)tes p(ersona)l(i)ter, JO. x. Jm. Czetwertyński Swatopełk Alexander, podkomorzy, JWW. Bogdan Ostrowski, chorąży braclawcy, Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winn(icki), konsyliarze skonfederowanego w(ojewódz)twa bracl(awskiego), tę taryffę układu milicyi ¹w(ojewódz)twa tegoż w(ojewódz)twa bracl(awskiego)⁻¹, racione int(ro)cont(entorum) ad acta praesentia cast(rensia) capit(anealia) winn(icensia) per oblatam podali tenoris sequentis:

Taryffa układu milicyi w w(ojewódz)twie bracl(awskim) i powiatach bracl(awskim), winn(ickim) i zwinograd(zkim), ad mentem laudi anni millesimi septingentesimi // sexagesimi octavi, die secunda mensis maji w Winnicy subsecuta, przez JW. konsyliarów i urząd grodzki winn(icki) sporządzona. St(aros)two Winnickie, miasto Winnica, Stare Miasto, wieś Futory, wieś Pisarzowka, wieś Chyżynce, wieś Tiutki, miasteczko Szalasze czyli Juzwin, wieś Telepeńki, wieś Siekierzynce, wieś Wisznia, wieś Ludwikowka, wieś Niedziwiedzie Ucho, wieś Szeremetka, wieś Hawryszowka, wieś Humienna, wieś Czwyżyn, wieś Mieziakow, wieś Futory Mieziakowskie, wieś Medwedka, w całym st(aros)twie rachuje się chałup tyśiąc pięćset pięćdziesiąt, ma stawić żołnierzy trzydziestu jednego. Klucz Strzyżowski W. Grocholskiego, sędziego ziem(skiego) bracl(awskiego), dziedziczny, miasto Strzyżawka, wieś Stadnica, wieś Ławrowka, wieś Przeorki, wieś Lisijowka, wieś Michałowka, wieś Zozow, wieś Zozowka, wieś Selewkowka, wieś Oczeretna, wieś Lulince, wieś Paryjowka, miasteczko Woronowica, wieś Soroczyn, wieś Stepanowka, wieś Komarow, wieś Piatniczany, część w Trościancu, część w Szanderowie, te dobra rachują chałup tyśiąc pięćset pięćdziesiąt, ma stawić żołnierzy trzydziestu i jednego. Wieś Hołaki w possessyi W. Michałowskiego, podcz(aszego) i konsyliarza w(ojewódz)twa bracl(awskiego), chałup sześćdziesiąt jedna, diak jeden, najemników dwóch, wieś Stupnik tegoż, chałup sto, diak jeden, najemników dwóch, wieś Chomutyńce tegoż, chałup osiemdziesiąt jedna, diak jeden, najemników dwóch, tych dóbr inwentarze zaprzysiężone przez urod(zonego) Szymona Makarewicza, do tychże dóbr dodaje się część w Wyszkowcach W. Kamodzińskiego, chałup ośm, ma stawić żołnierzy pięciu. Wieś Dzwonica W. Zacharyasza Jaroszyńskiego, podst(olego) winn(ickiego), konsyl(iarza) konfederacyi w(ojewódz)twa bracl(awskiego), dziedziczna, chałup sto dwie, diak jeden, najemników trzech, wieś Szersznie z slobudko Kurniki tegoż, chałup sto piętnaście, diak jeden, najemników trzech, Kuna Stara i Nowa tegoż, chałup sto sześćdziesiąt jedna, diaków dwóch, najemników siedm, wieś Żerdenowka tegoż i Krutyhorb, chałup czterdzieście siedm, diak jeden, najemników dwóch, te dobra zaprzysiężone przez urod(zonego) Kobielskiego, miasta Tywrow dziedziczne tegoż, chałup sto osiemdziesiąt pięć, diaków dwóch, najemników trzynastu, część w Hubniku tegoż, chałup

dwadzieście, części w Kleszczowie WW. Piaskowskiego i Kowalskiego, chałup dwadzieście, ma stawić żołnierzy trzynastu. Wieś Klebań w possessyi W. Szuszczewicza, miecz(nika) latycz(owskiego), przez Jakuba Nelickiego, podstarościę tejże wsi, zaprzysiężona, chałup dwieście ośmdziesiąt siedm, diak jeden, najemników pięć, ze wsi Trościanca z częściów WW. Dorożyńskich i Strażyca, chałup trzynaście, majo stawić żołnierzy sześciu. Wieś Czerniawa W. Wróblewskiego, // przez Mikołaja Pawłowskiego administratora zaprzysiężona, chałup sto ośmdziesiąt ośm, diak jeden, najemników trzech, części w Witawie urod(zonego) Nielickiego, chałup cztery, urod(zonego) Stanisława Pruszyńskiego, chałup cztery, urod(zonego) Mieszkwicza chałup cztery, zaprzysiężone przez tychże, majo stawić żołnierzy czterech. Wieś Jurkowka possessyi W. Żaboklickiego, zaprzysiężona przez Wojciecha Gołyńskiego, chałup stu czterdzieście cztery, diak jeden, a że nie staje chałup dziewięciu do sta pięćdziesiąt, dodaje się ze wsi Witawy części dwie, to jest W. Antoniego Karwoskiego chałup cztery i część Jm. p. Wojciecha Jagielowicza chałup dwie, ma stawić żołnierzy trzech, jednego konnego a dwóch pieszych. Wieś Kliszczow W. Żaboklickiego, wojskie(go) zwinogr(odzkiego), zaprzysiężona przez Wojciecha Ciszewskiego, chałup dwadzieścia cztery, wieś Michałowka tejże², przez tegoż zaprzysiężona, chałup siedmdziesiąt jedna, a że nie staje chałup pięciu do dwóch żołnierzy, dodaje się ze wsi Wyszkowiec część W. Młodziejowskiego chałup pięć, ma stawić żołnierzy dwóch, konnego i pieszego. Pliskow wieś wiel(możnego) Jakubowskiego, dziedziczna, zaprzysiężona przez Ignacego Szaniawskiego administratora, chałup sto siedmdziesiąt jedna, diak jeden, najemników dwóch, we wsi Cybulowie tegoż W. Jakubowskiego część, zaprzysiężona przez Antoniego Kossowskiego, chałup siedmdziesiąt dziewięć, diak jeden, najemników dwóch, ma stawić żołnierzy pięciu, konnych dwóch, pieszych trzech. Wieś Nowosielica x(ie)ży Trynitarzów brahiłowskich, zaprzysiężona przez Michała Strzeleckiego, chałup siedmdziesiąt czterech, diak jeden, wieś Skibince WW. Swidzińskich, dziedziczna, zaprzysiężona przez urod(zonego) Jakuba Janickiego, chałup sto trzydzieści sześć, diak jeden, najemników czterech, wieś Hłuboczek tychże, zaprzysiężony inwentarz przez tegoż, chałup sto dwadzieście, diak jeden, najemników czterech, wieś Michałowka tychże, zaprzysiężona przez tegoż, chałup dwadzieście sześć, najemników dwóch, wieś Hubnik tychże, zaprzysiężony inwentarz przez tegoż, chałup ośmdziesiąt trzy, diak jeden, najemników trzech, w tymże Hubniku część possessyi WW. Terleckich, zaprzysiężony inwentarz przez W. Felixa Terleckiego, chałup trzydzieści siedm, [w] tymże Hubniku część possessyi W. Wielogórskiego, sędz(iego) gr(odzkiego) winn(ickiego), zaprzysiężony inwentarz przez Wojciecha Więckowskiego, chałup czterdzieści siedm, diak jeden, najemników trzech, część w Kunie w possessyi W. Andrzeja Wielogórskiego, wojsk(iego) bract(awskiego), sędzie(go) grod(zkiego) winn(ickiego), // zaprzysiężona przez urod(zonego) Wojciecha Więckowskiego, chałup czterdzieści czterech, najemników trzech, w tejże Kunie część W. Błotnickiego, wojskie(go) pińskie(go), zaprzysiężona przez Stefana Radeckiego, chałup siedmnaście, część w Zerdenowcach W. Andrzeja Wielogórskiego, zaprzysiężona przez Wojciecha Więckowskiego, chałup szesnaście, najemników dwóch, majo stawić żołnierzy dwunastu, sześciu konnych a sześciu pieszych. Tamże część w possessyi WW. Terleckich, zaprzysiężona przez W. Terleckiego, chałup ośm, klucz Jałaniecki w possessyi W. Swiejkowskiego, podsęd(ka) ziem(skiego) bract(awskiego), przez urod(zonego) Jana Garlińskiego inwentarze zaprzysiężone, wieś Jałaniec tegoż, chałup sto siedmdziesiąt trzy, diak jeden, najemników dwóch, wieś Ichnatow tegoż, chałup ośmdziesiąt pięć, diak jeden, najemników dwóch,

ДОКУМЕНТИ ПРО УЧАСТЬ ШЛЯХТИ БРАЦЛАВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА

wieś Tachtalia tegoż, chałup sześćdziesiąt pięć, diak jeden, najemników dwóch, wieś Suchy Jałaniec tegoż, chałup siedmdziesiąt siedm, diak jeden, najemników dwóch, sloboda Ratusz nazwana tegoż, chałup czternaście, ma stawić żołnierzów ośm, czterech konnych a pieszych czterech, superat chałup dwadzieście dwie³.

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 317–318 зв. Оригінал.

^{1- -1} Так у тексті документа. ² tegoż ³ На цьому документ обривається, половина сторінки порожня.

№ 11

1768 р., вересня 28. Вінниця. –

**Заяви брацлавського хорунжого Богдана Островського перед
Вінницьким городським урядом про свій розрив з конфедерацією**

M(anifestati)a W. Ostrowskiego, chorąże(go) bracl(awskiego), in diligentia cum recessu
Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca septembris dwudziestego ósmego
dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grodz(kiemi) winnic(kiemi) i przede mną, Janem Jedleckim, instygatorem i namieśnikiem burgrabstwa grodu winni(ckiego), stanowszy osobiście, wiel(możny) Jmc. pan Bogdan Ostrowski, chorą(zy) bracl(awski), solennie manifestuje się w niżej opisany sposób, iż w. manifestujący się, widząc wzruszenie się barskie przeciwne nastąpijonemu prawu, bez dostatecznych fundamentów do wewnętrznej całą ojczyznę pobudzające niespokojności, jej obywatelom do utraty życia i substancji, jest okazałą kraju polskiego oczewistej ruiny przyczyną, tym dobrowolnym recesssem swym oświadcza się, że lubo do kupy barskiej przyłączył się był, jednak dla wzruszających miłą krajową spokojność tej kupy postępków od tej samej kupy rzetelnie odstępuje, odłącza się i nigdy do niej przyłączać się nie chce i nie powinien będzie, żadnej z nikim w tej mniemanej konfederacyi znajdującym się korespondencyi i społeczeństwa mieć nie powinien, rady żadnej ani pomocy nie da w niczym spierać ani suplementować nie deklaruje, ale, pod szczęśliwym panowaniem Najjaśniejszego Stanisława Augusta, króla polskiego, Pana swego miłościwego, żyjąc, posłuszeństwo wszelkie jako Panu swemu zachowa, postanowionym od R(zeczy)p(os)p(oli)tej prawom przy gwarancyi Najjaśniejszej Imperatorowej Jej Mci całej Rossyi posłusznym być powinien i nic nad powinność poddanego monarsze swemu wykaczać nie ma // i nie powinien, ośm, o przeciwnościach jakich powziawszy wiadomość, temu komu należeć będzie, donieść obliuguje się i przyrzeka i niniejszym oświadczeniem, jako wyżej, od wspomnioną kupę statecznie odstępując, żadnego przyłączenia nie deklarując, sub fide, honore et coscientia wyżej wyrażone punkta zachować przyrzekając i obowiązując się, powtórnie w pilności swojej jako najsolennie manifestuje się. Bogdan Ostrowski, ch(orąży) b(raclawski).

ЦДІА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 304–304 зв. Оригінал.

№ 12

1768 р., жовтня 1. Вінниця. –

**Впис у вінницьку гродську книгу письмової заяви брацлавського
військового й вінницького гродського судді Анджея Вельогурського про свій
розрив з конфедерацією (1768 р., серпня 5. Летичів)**

Oblata recessu W. Wielogórskiego, w(ojskiego) b(racławskiego),
s(ędziego) g(rodzkiego) w(innickiego), od konfederacyi

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt ósmego miesiąca octobris pierwszego dnia

Przed urzędem i aktami niniejszemi grodzkimi winn(ickimi) i przede mną, Janem Jedleckim, in(sty)g(ato)rem i namiesnikiem burgrabstwa grod(zkiego) winn(ickiego), comp(are)ns p(ersonali)ter, urod(zony) Jm pan Andrzej Brudnicki ten recess wiel(możnego) Alexandra Andrzeja Wielogórskiego, // wojskiego brac(ławskiego), sędziego gr(odzkiego) winn(ickiego), od konfederacyi, w grodzie latyczewskim roborowany, rat(ione) introcontentorum ad acta praesen(tia) cast(rensia) capit(anealia) vinn(icensia) per oblatam podał tenoris sequentis:

Ja, niżej podpisany, przenikając nieszczęśliwość ojczyzny przez wszczęty bez fundamentu rozruch w Barze, luboli byłem przymuszony do łączenia się i podpisu na tenże zjazd, jednak, życząc sobie szczęśliwego używać pokoju, oświadczam się, iż nie tylko czynię recess od tegoż związku, ale żadnej nie będę mieć kointelligencyi i korespondencyi i odtąd żadnym wsparciem ani radą, ani korespondencyą łączyć się nie będę, lecz, wiernie posłuszeństwo prawom ustanowionym przy gwarancyi Najjaśniejszej Imperatorowej JM. i całej Rosyi przyrzekając, należytą wierność i poddanstwo Najjaśniejszemu Panu naszemu miłościwemu Stanisławowi Augustowi, krolowi polskiemu, czynić i zachować obowiązuję się. Na to się ręką własną podpisuję. Datum w Latyczowie die quinta augusti millesimo septingentesimo sexagesimo octavo.

U tego recessu per oblatam podanego podpis ręki w te słowa: Andrzej Alex(ander) Wielogórski, w(ojski) b(racławski), s(ędzia) g(rodzki) w(innicki). Roboracya zaś grodu latyczew(skiego) temi słowy: In castro laticoviensi feria sexta pridie festi Transfigurationis X(ris)ti Domini anno ejusd(em) millesimo septingentesimo sexagesimo octavo introcont(entorum) transl(ationis) ad acta offi(cii) praesen(tis) suscepta roboratio. Który to recess, jak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg niniejszych grodzkich winnickich jest zapisany.

ЦДДА України в Києві, ф. 44, оп. 1, спр. 3, арк. 364 зв.–365. Оригінал.

**THE DOCUMENTS ON THE BRACLAW VOIVODESHIP NOBILITY
PARTICIPATION IN BAR'S CONFEDERATION**

Mykola KRYKUN

The Ivan Franko National University of Lviv,
the Chair of the History of Central and Eastern Europe
1 Universytetska str., Lviv 79000, Ukraine

Bar's Confederation, which was an armed action of the nobility of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1768–1772 against the policy of King Stanislaw August and the Russian empire's intervention into the internal affairs of that state, after its declaration on 29 February 1768 almost immediately began to spread over the Braclaw Voivodeship. The Confederates' forcing the Russian garrison out of administrative center of the voievodeship in Vinnytsia and the seizure of it on April 10 serves as the turning point in this action. On May 2 the congress of the voievodeship nobility decided to officially recognize the Bar's Confederation and join it. Vinnytsia remained the core of "Braclaw" confederation until early June 1768, when it was won back by the Russian side and the troops faithful to the Crown's king. Consequently, the confederate movement in the province stopped quickly (it was not picked up later on). Its duration in Vinnytsia between May 2 and June 1 is reflected in 12 documents located in the two Vinnytsia city court books that survived the time (including the one published in 1851). The declaration (statement) of voievodeship confederation launched at the aforementioned convention May 2 is the basic one; and it contains a kind of program of the confederation, the main point of which proclaimed the necessity to establish a confederate militia in the voievodeship. The majority of other 11 documents talk about how this program is to be implemented. The analysis of all 12 documents fills in the present publication.

Key words: Bar Confederation, confederation of the Braclaw voivodeship, Vinnytsia, regulations of the noble Congress and their implementation.

**ДОКУМЕНТЫ ОБ УЧАСТИИ ШЛЯХТЫ
БРАЦЛАВСКОГО ВОЕВОДСТВА В БАРСКОЙ КОНФЕДЕРАЦИИ**

Николай КРИКУН

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра истории Центральной и Восточной Европы
ул. Университетская 1, Львов 79000, Украина

Барская конфедерация, которая была вооруженным выступлением шляхты Речи Посполитой в 1768–1772 гг. против политики короля Станислава Августа и вмешательства Российской империи во внутренние дела этого государства, почти сразу после ее провозглашения 29 февраля 1768 г. стала распространяться на Брацлавское воеводство. Переломным моментом в этом распространении стало вытеснение конфедератами 10 апреля российского гарнизона из административного центра воеводства Винницы и её взятие. 2 мая на съезде шляхты воеводства в Виннице было решено официально признать Барскую конфедерацию и присоединиться к ней. Главным

очагом “брацлавской” конфедерации Винница оставалась до начала июня 1768 г., когда была вытеснена оттуда российским и верным королю коронным войсками. Вследствие этого конфедерационное движение в воеводстве быстро прекратилось (и впоследствии не возобновлялось). Продолжительность его в Виннице от 2 мая по 1 июня отражена в 12 документах, обнаруженных в двух уцелевших книгах Винницкого гродского суда того времени (из них один опубликован в 1851 г.). Основным является декларация (акт) конфедерации воеводства, принятая на упомянутом съезде 2 мая; она содержит своего рода программу конфедерации, в главном пункте которой обусловлена необходимость создания конфедерационной милиции воеводства. В большей части остальных 11 документов говорится о том, как эта программа выполнялась. Анализу всех 12 документов и посвящена предлагаемая публикация.

Ключевые слова: Барская конфедерация, конфедерация Брацлавского воеводства, Винница, постановления шляхетского съезда и их реализация.

Стаття надійшла до редколегії 05.07.2010

Прийнята до друку 22.07.2010